

מזל התאחדותנו

יוצא לאור

ע"י התאחדות אברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק - אלעד

כ"ג כסלו תשס"ט

וישב

שנה י"ב גליון תקפ"ט

תוכן העניינים

לקח טוב.....עמוד ב'

דבש תמרים.....עמוד ד'

בשפתי צדיקים.....עמוד ו'

פרפראות לחכמה.....עמוד ח'

ודרשת וחקרת.....עמוד י'

חוקים להורותם.....עמוד י"ד

הילולא דצדיקא.....עמוד ט"ז

דבר בעתו.....עמוד י"ט

משולחן מלכים.....עמוד כ"א

דברות קודש.....עמוד כ"ט

להכנסת מודעות, ברכות מזל טוב,

הנצחת שם, לעילוי נשמת

ולכל שאר עניני המערכת

הארות והערות וכדו'

אפשר לפנות

להר"ר יושע פאליק שווארץ הי"ו

011-972-527617061

ימי שמונה קבעו שיר ורגנים

במנוחה והשקט שקיע בהרהורים ישב לו הסוחר העשיר במרכבתו הדוהרת כשפניו מועדות אל עבר העיר לייפציג כדי להגיע ליום השוק שמתקיים שם מדי שנה בשנה שכל עשירי ואצילי הסביבה נטלו חלק בה, תחת מושבו הטמין חמשה צרורות מלאות מטבעות של זהב.

על אם הדרך התנפלה עליו שוודים ושדדו ממנו את הכסף, על פי נס לא השגיחו בצרור כסף אחד והיא נשארה אצלו, כשהגיע הסוחר אל הישוב הסמוך שכר מיד איכרים שירדפו אחרי הגזלנים, באותה שעה נדר נדר לה' שאם יהיה השי"ת בעזרו להציל את ממונו, הוא מבטיח להפריש מעשר לצדקה, תפילתו אכן נשמעה ונתקבלה, השוודים נתפסו וכספו הוחזר, והסוחר נסע לביתו שמח ומטוב לב.

כשבאו אצלו גבאי הצדקה לגבות את המעשר, נתעורר ביניהם דין ודברים, הסוחר טען שהוא חייב לתת מעשר רק מארבעה צרורות שגזלו ממנו והושבו אליו בדרך נס, כי בצרור החמישי לא נגעו השוודים לרעה.

לעומת זה טענו הגבאים שהוא חייב לתת מעשר מכל וגם מן הצרור החמישי, משום שצרור הנשאר לפליטה זו היא הגורמת לכל עיקר הנס, ואלמלא נשארה לו צרור זה לא הי' לו במה לשכור את האנשים לרדוף אחרי השוודים, ושוב לא הי' ביכולתו להציל אפילו פרוטה אחת.

הגאון מפלאצק זצ"ל אשר בזמנו אירע סיפור הנ"ל אמר עפ"י לתרין קושיית הבית יוסף הידועה, שלכאורה ביום הראשון לא הי' נס הדלא בפך שמצאו הי' בו כדי להדליק יום אחד נמצא שלא נעשה הנס אלא ז' ימים.

אולם עפ"י הנ"ל יובן כי כל הנס נקבע מכח הפך שמצאו, דהרי אילו לא היו מוצאים אותו הפך, לא הי' שמן כלל שיחול בו הנס להאיר שמונת ימים, על כן לזכר הנס הראשון הזה שגרם לשאר הניסים, אנו כוללים בין ימי הנוכה גם את היום הראשון.

ועל כן נקווה שכבימים ההם אשר הראנו נפלאות, כן יעזרנו ה' אלוקינו אדון המושעות, ויחיש לנו תשועות, עדי נזכה שיעמוד הכהן לאורים, וידליק המנורה בבית עולמים, בביאת משיח צדקינו הולך תמים, ובראשינו מלכינו כ"ק רביה"ק שליט"א אביר הרועים, במהרה בקרב הימים, אכיה"ר.

לקח טוב

ליקוטים יקרים, מפי סופרים וספרים,
ע"ד מוסר וחסידות נאמרים

אל הקדושה, ואם לאו הרי ח"ו עינא וליבא תרי סרסורי דעבירה, העין רואה והלב חומד וכו'. (קדושה וטהרה)

☆

אמרו חז"ל כיון שראה יוסף עצמו מושל התחיל ממשמש בעיניו מסלסל בשעריו וכו' לפיכך גירה עליו את הדוב, וצ"ב איך אמרו חז"ל כן על יוסף הצדיק ונראה לפי אמרם ז"ל באם יצרו מתנבך עליו יקרא ק"ש אויל לי מוטב ואם לאו יקרא בתורה וא"ל יזכיר לו וכו' וזה כיון שראה עצמו מושל מהיציצ"ר בפרט במצרים מקור הטומאה ע"כ נתן עצות בנפשו והוא ממשמש בעיניו רומז על ק"ש ע"ד שאמרו חז"ל ברבינו הקדוש כשהי' קורא ק"ש העביר ידו על עיניו מסלסל בשעריו דרומז על לימוד התורה ע"ד כהררים בשערה וע"ד סלסלה יתרומוך כי עיקר לבטל עצת היציצ"ר הוא הלימוד בדרך העיון והפולפל לדבק מחשבתו בתורה כדאי' ברמב"ם ז"ל אין היצר שולט אלא בלב פנוי מן החכמה מתלה בעקביו רומז על הזכרת יום המיתה שהוא העקב והסוף של האדם וכשראה למעלה בשמי מרום או גירה עליו את הדוב כי ידע אשר יוכל לעמוד בנסיון מחמת שחגר עצמו בכלי קרב בכל מיני עצות נגד היציצ"ר כנ"ל. (אמרי נעים)

☆

ותתפשטו בבגדו וכו', בגדו הוא גם לשון בגידה, היציצ"ר תופס להאדם בענינים שבגד בהם ועשה נגד רצונו ית' ועי"ז מפילו ביאוש שאין לו תרופה עוד, וכתוצאה מזה מפתחו שכבה עמו אם כבר בגדת כ"כ הרבה תעשה גם עבירה הזאת, ולזה נתחכם יוסף ואמר איננו גדול בבית הזה ממני היינו שהוק את עצמו שהוא צדיק גדול ולא עבר אף פעם על רצונו ית' ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך זה ג"כ בשבילי כדי שאתנבך על התאוה ולא אעשה מה שאסור ועי"ז אוכה לקבל שכר ואיך אעשה הרעה הגדולה וכו'.

(בית אברהם)

את אחי אנכי מבקש, לעולם צריך יהודי לבקש בתפלתו לא רק על עצמו בלבד, אלא שיוושע יחד עם אחיו, עם כל כלל ישראל, וכמו שמתפללים על חולה אומרים שיוושע בתוך שאר חולי ישראל, והוא פי' הפסוק, 'את אחי יחד עם אחי, 'אנכי מבקש' שאני מבקש רק על עצמי, אלא שתבוא ישועתי יחד עם ישועת כל אחי בנ"י.

☆

וישליכו אותו הבורה והבור ריק אין בו מים, וברש"י מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, בא כאן רש"י לרמוז שהרי ידוע מה שאמרו חז"ל, בראתי יצה"ר בראתי תורה תכלין כנגדו, והדבר היחיד לנצח את היצר הוא לימוד התורה, ובמקום שאין תורה, שם יש כל מיני נחשים ועקרבים, דהם השטן ושלווחיו לעשות רע, כי במקום שיש לימוד התורה, אין היציצ"ר יכול לשלוט שם, אבל אם מים אין בו שאין שם תורה שנמשלה למים, אזי נחשים ועקרבים יש בו. (אבני אוז)

☆

וישב ראובן אל הבור וכו' הילד איננו ואני אנה אני בא, כשמתקרבים ובאים הימים, בהם צריך האדם לירד אל הבור וישוב ראובן אל הבור ורואה שמתקרבים הימים, והוא נזכר עצמו במאמר המשנה, ולאן אתה הולך למקום עפר רימה ותולעה, והוא רואה כי "אין יוסף בבור" שלא הוסף מאומה בעבודת השי"ת כדי לקחת עמו לבור, אזי נושא הוא את קולו וצועק, 'הילד איננו ימי הילדות והנעורים כבר חלפו עברו, 'זאנה אני בא' ואיך אבוא אל אבי שבשמים.

(אמרי קודש)

☆

איה הקדשה היא בעיניים על הדרך, 'איה הקדשה' היכן הוא מקור הקדושה, היא בעיניים על הדרך, מקור החטא של האדם בא מזה שהעיניים על הדרך פתוחות לו להסתכל על כל דבר המזדמן לו בדרך, ומי ששומר את עיניו רק הוא נכנס

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, יאמר דהנה איש הישראלי עיקר הצלחתו במה שהוא משמר תורה ומצוות ועוסק ביראת שמים, וכמו שנתן לאומות העולם הארץ הגשמי, שאם זורע וקוצר יש לו במה להחיות את נפשו וביתו, כן לישראל נתן להם השם יתברך את הארץ העליונה ארץ הפן, כמו"ש (הושע י) זרעו לכם לצדקה, וזה וישוב יעקב דהיינו ליעקב יש לו ישיבת וקיום, בארץ מגורי אביו במה שיש לו יר"ש, ומזה נצמח לו כל מיני השפעות טובות, וגם בארץ כנען לשון מחר שצריך האדם לחשוב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסידה.

(אך פרי תבואה)

☆

לך נא ראה את שלום אחיך והשיבני דבר, יעקב אבינו ידע שהאחים שונאים את יוסף, והיה חושש שמא יאונה לו רע, לפיכך אמר תחילה 'לכה ואשלחך' כדי לעשותו לשליח מצוה לקיים כיבוד אב, והרי שלוחי מצוה אינם ניוזקים, אולם עדיין חושש היה מפני הדרך חזרה, שאז כבר איננו שליח מצוה, ויש שיטה שאומר, ששליחי מצוה אינם ניוזקים זה דוקא בהליכתם אבל לא בחזרתם, לפיכך אמר 'השיבני דבר' כדי לעשותו שליח מצוה גם בחזרתו.

☆

ויאמר את אחי אנכי מבקש, יאמר על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל (פסחים כב) על פסוק את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח והוא את אחי דהיינו כשאדם מתיירא מאת אחי, הם הת"ח שנקרא אחים ורעים להשם יתברך ברוך הוא ומקיים דרשת חכמינו ז"ל את ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח אז ממילא אנכי מבקש השם יתברך הוא שנקרא אנכי כנזכר לעיל, הוא מתבקש כגודל היראה והפחד מלפניו יתברך, מכל שכן ומכאן קל וחומר בן בנו של קל וחומר, שאם מעבדי הצדיקים ותלמידי חכמים הם מתייראים ממנו יתברך לא כן שכן.

(באר משה)

לקח טוב לימי חנוכה

וגשמייות, וזה מורגל אצל האדם מנעוריו, כי הציצה"ר בא לאדם משעה שיצא לאויר העולם, והנה התאווה מקרי שוק, מלשון (ישעי' כ"ט) שוקק נפשי, מלשון השתוקקות, ולזה בניצוח נר חנוכה הוא מסוגל לזכך את החומר וההרגל שנעשה כבר טבע אצלו, וקשה לו להיפרד מתאוותיו, ונר חנוכה מועיל להפרידו מזה, וזה הוא שמדליקין נ"ח "עד שתכלה רגל מן השוק" שהנר חנוכה יביא לידי כך, שיכלה הרגל היינו ההרגל מן השוק" דוה התאוה כנ"ל, אלא אדרבא יתרכה אור התורה אצלו.

☆

ויחי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר בלתי, וכי ותאמר חבר נא למי החותמות והפתילים והמטה האלה, הנה איתא בכתבי האר"י ז"ל, שעיקר סוף גמור ההתימה הוא בחנוכה, אי"ב נוכל לומר שזה מרומז בפסוקים אלו ע"ד זה, "ויחי כמשלש חדשים" היינו מראש השנה עד חנוכה, שאז עיקר גמור התימה, על כן בא המקטרג לפני בורא עולמים, "ויגד ליהודה לאמר" היינו לבורא ית"ש שמרומז שמו ביהודה, "זנתה תמר בלתי" ישראל שדמתה לתמר, מועין המקטרג כנגד ישראל שח"ו סרו מהדרך, ויאמר יהודה, הקב"ה, הוציאנו ותשרק, "ותאמר" כנסת ישראל להקב"ה, "חבר נא למי החותמות" מרמז על השמן של נרות חנוכה, שהיה חתום בחותמו של כהן גדול, "והפתילים" מרמז על הפתילות של נרות חנוכה, והמטה, מרמז על הכלי שחל נר חנוכה, ויאמר יהודה, הוא הקב"ה, צדקה ממני, על כן לא נתתה לשלח בני, ר"ל תיבת 'שלח' מרמז על משיח צדקנו, כמו"ש עד כי יבוא שילה, שאומר הקב"ה שזה שישאל חטא הוא משום שעדיין לא הביא להם גואלם, ונתעורר עי"ז הקב"ה לגאול את ישראל מגלותם.

(בת עין)

אחד ואחד, מהדרין מלשון הדר, שהוא שם של עולם התיקון הרמוז לתשובה, ובחנוכה יוכל כל אחד ואחד לבוא לתשובה יעווי"ש, וי"ל ע"ז רמז, כי שמונה פעמים חנוכה"ה עם הכולל עולה בנימט' כמספר תשוב"ה, לרמז שחנוכה היא זמן מסוגל לשוב בתשובה שלימה, ובא הרמז עם הכולל, להורות שהוא זמן תשובה כוללת לכל אחד ואחד, אפי' אותן שהן בדיוטא התחתונה.

☆

אמרו חז"ל (מס' שבת דף כב.) אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה, להרצות הוא מלשון תפלה וריצוי, וזה אפי' ככוונת דבריהם ז"ל, שחנוכה הוא חג המשגיב שחקים בגדלותו, ואף שזמן תפילה לכל הוא, ולבו של אדם יתרוגן בקרבו כאשר יתמלא משאלותיו הגשמיים, מ"מ אין לו לאיש המשכיל להתפלל ולחפץ כימים אלו כמעות וכדומיהם, כי אם לעבוד את ה' לטוב לנו כל הימים.

☆

נ"ח הוא ראשי תיבות נ"ר ח' חנוכה, וגם ר"ת חטאת נעוירים, שבחנוכה יש תיקון לכל הנשמות אפי' אותם שפגמו מאוד, שאפילו פתילות ושמינים שאין מדליקין בהם בשבת, מפני שהאור מסכסכת בהם, פ"י אפילו אותם הנשמות שפגמו מאוד, שהאור מסכסכת בהם היינו שלא יוכל להתאחו בהם ח"ו הניצוצין אלקות, מדליקין בהם בחנוכה, יש להם תיקון בחנוכה, וזהו הפ"י בכתה אין זקוק לה, פ"י אם אפי' ח"ו נכבה נקודה יהודית מחמת גודל הפגמים, אז איך, הוא אור אין סוף ב"ה בעצמו כביכול זקוק לה' ואומר למעני למעני וכו'.

(שארית ישראל)

☆

המצוה להדליק עד שתכלה רגל מן השוק, נראה לפרש כך, הדנה ידוע שיש באדם יצר הרע והוא מתאוה לחומרות

בחנוכה אנו מדליקין ל"ו נרות, ובקובדא דלתתא איתער לעילא כנגדו נדלק ל"ו נרות למעלה, ול"ו דלמעלה עם ל"ו דלמטה הוא ע"ב כנגד שם ע"ב ב"ה, ועם השמש שבכל לילה נרות חנוכה הוא מ"ד, וכנגדם למעלה מ"ד, הרי למעלה ולמטה פ"ה, הרמז בזה הפ"ה נשבר ואנחנו נמלטנו, ע"י הפ"ה שנשבר מלכות אנמיכוס אנו גורמים להדליק למעלה ולמטה פ"ה נרות, ולכן כתב האר"י"ל שר"ת נ'פשו חכמה ליה, הוא בנימטריא פ"ה, וכן להדליק נר ח' חנוכה ר"ת פ"ה עי"ש, משר"ה ראשי תיבות דברכת נר חנוכה פ"ה רמז לפ"ה נרות הנ"ל.

☆

חז"ל הרגישו שטמיר וגנוז בנר חנוכה קדישה לתקן העניינים, דאיתא ברש"י ז"ל ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, כי עינא וליבא הם תרי סרטורא דעבירה עין רואה ולב חומד וכו', ועי' ראית נר חנוכה יכול לדבק תשוקתו להמצוה, לזכך אור עיניו שיחדלו מהביט בדבר רע, ואם יראה יציל הלב שלא יחמוד למה שראה העין, ואולי על ענין זה מרומז ג' עבודות בנר חנוכה, נר איש וביתו, מציל העין שלא יביט דבר רע, מהדרין, אף אם ח"ו נכשל בראיה יציל הלב שלא יחמוד, מהדרין מן מההדרין, יציל כלי מעשה שלא יגמרו העין עד שחמד הלב.

(שפתי צדיק)

☆

כתוב בספרים הקדושים דבשמונת ימי חנוכה גדול כח התשובה, ומטעם זה מצות נר חנוכה היא להדליק למטה מעשרה טפחים, לרמז שאור מצות נר חנוכה מתפשט ומאיר למטה, היינו אפי' לאותן שהם במדרגה נמוכה שיוכלו לתקן מעשיהם, ומבואר ענין זה באריכות בספר הק' דברי חיים לחנוכה, ומפרש שם בזה דברי הגמ' (שבת כ"ב ע"ב) והמהדרין נר לכל

לעילוי נשמת הרה"ח ר' ישראל ב"ר יעקב ארי' הכהן טרעגער ז"ל

גלב"ע כ"א חשון תשס"ט לפ"ק

וזו' האה"ח מרת צירל ציפורה ב"ר משה יודא ע"ה

גלב"ע י"ט שבט תשס"ה לפ"ק

דבש תמרים

פננים יקרים, מבאר חפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

רשע, פ"י צדיק כזה שאינו צדיק בעצם רק ע"י ערך הרשע, חלילה לך מעשות כדבר הזה ע"כ, וזהו כוונת המדרש שיעקב אבינו בודל ענוותנותו לא החזיק טיבותיה לנפשיה שהוא צדיק וכאשר ראה את עשו ואליפיו והוצרך לזכות כדי להנצל מידם, הלך וישב לו ביניהם כדי שבהעריך מעשיו נגד מעשיהם יחשב כצדיק. (ברך משה)

☆

וישמע ראובן ויציליהו מידם ויאמר לא נכנו נפש. ונדע קושיי המפוי כי איזה הצלה היה כאן אחר שצוה להכניסו לבור מלא נחשים ועקרבם, ונראה כי ראובן סבר כי מאחר שאין לו דרך אחר להצילו שהשכמים לא יתרגוהו בפועל טוב להפילו לבוא מלא נחשים ועקרבם ומשם יוכל להנצל ע"י שיתפלל עליו, והגם דאין מתפללין על הנם כבר כתב בעצ"ה לחלק דלו ולעצמו אין להתפלל על מעשה נסים, שזהו נגד רצון הבורא שיחיה היפק הטבע, אבל למען הציל נפשות רבות מישראל ואינו מבקש למענו מותר להתפלל שיעשה נס בשביל רבים ע"ש, ובכן י"ל שאף שיוסף יחיד היה מ"מ מבואר דמי שרבים צריכים לו רבים דמי, ויוסף הצדיק היו רבים צריכים לו כמ"ש אנכי אכלכל אתכם, וגם כילכל אותם ברחויות כמשחז"ל יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערה ונגדרו כל ישראל בזכותו, וע"כ כיון שרבים צריכים לו מותר להתפלל בעבורו, ושפיר היה איזה הצלה כזה שראובן צוה להשליכו אל הבור, ולזה קאמר קרא וישמע ראובן ויציליהו מידם. (כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

זקונים זה שקנה חכמה ושכל, ונחממת זה אהב את יוסף. (קדושת יו"ט)

☆

ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג את אחינו. ובתרגום מה ממון נתחני לנא רי נקטול ית אחונא, נראה הביאור לפי מ"ש בצפנת פענח האיד הותר לישראל לקחת לעצמם רכוש מצרים שנמלוחו מתחילה בתורת שאלה וא"כ גדול הוא בידם, ות"י כי מקור הכסף שהיה במצרים היה ממה שהביאו כל הארצות בשנות הרעב ליוסף לשבור אוכל וילקט יוסף את כל הכסף והטמין אותו לצורך ישראל, ומה שנמלו משלהם נמלו מאשר חסן להם יוסף הצדיק, ומבואר כי הבטחת ואח"כ יצאו ברכוש גדול היתה ע"י שירד יוסף למצרים, וזה שמען יהודה מה בצע וגוי כלומר אם נהרוג את יוסף לא יהא באפשרותנו להוציא אותו רכוש מצרים, ע"כ לכו ונמכרהו לישמעלים ומשם למצרים ויצאו ברכוש גדול. (דברי יואל)

☆

וישב יעקב. ובמדרש משל לאחד שפגע כת כלבים הלך וישב לו ביניהם כך כיוון שראה אבינו יעקב עשו ואליפיו נתיירא מהם וישב לו ביניהם, ואפ"ל לפימשי"כ בבנ"י עה"פ האף תספה צדיק עם רשע, דמצינו שהצרפתית אמרה לאליהו באת אלי להזכיר את עוני ופ"י חז"ל שאמרה עד שלא באת אלי הייתי נחשבת לצדיקת בערך הרשעים, ועתה כשבאת אצלי אחשב בערכך לרשעה, הרי שזה מחד הבורא שיחשוב את האדם צדיק בערך הרשעים הגם שאינו צדיק באמת, וז"ש אברהם האף תספה צדיק עם

ידידי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר וגוי. יבואר דהנה יעקב ביקש מעשו לקחת המנחה אשר שלח לו למען היות פועל דמוני על העתיד בעת ממשלתו, להיות מתרפס ברצי כסף, וזהו אומרו ולקחת מנחתי ותרצני לעתיד, אמנם אלה תולדות יעקב יוסף הוא עשה חדשות בקרב הארץ לפועל ע"י נשיאת חן וחסד לא בכסף, וזה שאמר ויחי ה' את יוסף ויתן חנו וגוי ואת כל אשר עושים שם הוא היה עושה, כלומר מה שדרך לעשות שם להוציא אסירים לחופשי הוא היה עושה, ושמה תאמר ע"י שוחד ומתן דמים שבידו, לזה נמר אומר אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה ביו של יוסף, שלא ראה בידו מתן דמים, ואשר הוא לבד עושה ה' מצליח בידו מבלעדי הכסף. (יו"ט ב)

☆

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו. יתבאר עפ"ידי הייטיל לפרש ואברהם זקן בא בימים, כי איש בחר בימי נעוריו כחו רב לעבוד את בוראו בבחי' המעשה אולם השכל עודנו חלש, ונחפך הוא בימי הזקנה השכל נתוסף וזקני ת"ח כ"ז שמזקנים דעתן נתוספת עליהן אבל כח חלש בענין המעשה כפי בימי עלומיו, ואברהם ה"י לו שני המדרגות הינו זקן זה שקנה חכמה וגם בא בימים בבחי' ימי הבחרות כאילו עוד לא בא בימים ולא בשנים ע"י"ש, וכמו כן י"ל כאן וישראל אהב את יוסף כי בן זקונים הוא לו היינו לעצמו, שזכה לבי המדרגות כמו אאע"ה להיות בחי' בן רך בשנים, וגם

דבש תמרים לימי חנוכה

קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל ובהודאה. וייל הלשון וקבעום לפי מה דאיי בירושלמי בפרוע פרעות בישראל כהתנדב עם ברכו את ה', התנדבו ראשי עם כשהקביה עושה הם נסים תהי דייקא, רייל אמרין שירה, ופירש בכבוד חכמים כי ראשי עם היינו הצדיקים שהנם נעשה להם בדין אינם מחוייבין לומר שירה, רק שאומרים דרך נדבה, אבל שאר ישראל שעושה להם בחסדו מחוייבין לומר שירה, והיינו בפרוע פרעות בישראל שהם הצדיקים ראשי עם הם כהתנדב, אבל שאר עם שהם הפחותים ברכו את ה' והיינו בציוי ע"כ, והנה מבואר ביערת דבש שנים חנוכה היה בלי תשובה ואם כן הוא כולו חסד, לכך נקבע בהלל והודאה רייל בחיוב כן שלא היה מטובם רק מחסד ה' (ישמח משה)

☆

ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם. יובן בהקדם דברי היש"מ לסתור טענת האומות דישראל בטלין ברוב לנבייהו, אמנם לפימ"ש בפדר"א כשבאו ישראל לנבול מצרים היו שבעים חסר אחת מה עשה הקב"ה נכנס עמם במנן ועלו למספר שבעים ואם כן ראה כמה ספון אחד מישראל אם כביכול מחשיב עצמו לאחד מהם ומשוויה שפיר לא בטלי ע"כ, וי"ש ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם היינו שאתה עמדת להם להיות נחשב ביניהם לאי מהם עיי' מסרת רבים ביד מעמים דלא בטלי המעומים ביד הרבים כי גם הקביה עמד לאי מישראל, וגמר אומר ואחרי כ"ן היינו שאחר שעשית זאת להיות לאי מהם כדי להשלים למספר שבעים בגי' כ"ן, באו בנך לדביר ביתך כי לא בטלי בין העכו"ם והן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב.

(קדושת יום טוב)

קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל ובהודאה. ונראה עפ"מ"ש ביש"מ איך אנו משבחין ומפארין בהרבה שבחים וקילוסין, דבגמי אמרי' בהאי דנחית קמיי דרי חנינא אמר הגדול וכו' סיימתהו לכולא שבחי' דמרך, והתיי ע"פ המדרש ואף שבחו של אדם אומרים מקצתו בפניו וכולו שלא בפניו ולכן מותר לשבח להשיי' כיון דשכינתו בתוכינו והוי בפניו ואומרים רק מקצת שבחו ע"כ, והנה המנורה הוא עדות לכאי עולם שהשכינה שורה בישראל, ומשוויה קבעו בחנוכה להודות ולהלל כיון דהנם הי' במנורה ומוה מוכח דהשכינה בישראל וממילא עיי' דהשכינה הוא בתוכינו לכן מותר לשבח ולהלל להי' כיון דהוי בפניו ואומרים מקצת שבחו. (עצי חיים)

☆

ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם. י"ל עפ"י הנודע דלפעמים אעפ"י שאין האדם ראוי בעצמו לנס מ"מ נעשה לו הנס בזכות אחרים, והנפק"מ בזה כי מי שניצל בזכות עצמו זוכה לראות במפלת שונאיו משא"כ מי שאינו ניצל אלא בזכות אחרים דיו להפקיע את עצמו ואינו יכול לראות במפלת שונאיו, ועוד נפק"מ יש בזה כי הניצל בזכות עצמו זוכה ואומר שירה על הנס משא"כ הניצל בזכות אחרים אינו אומר שירה, וי"ש ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם היינו שהישועה בא לישראל בזכות עצמם ולא בזכות אחרים, והראי' מסרת גבורים ביד חלשים וכו' שהחשמונאים זכו לראות במפלת שונאיהם, ועוד ראי' ואח"כ באו בניך לדביר ביתך וכו' וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות והלל לשמך הגדול וחיונך שכל הנס היה בזכותם ולא בזכות אחרים.

(דברי יוא"ל)

במס' שבת תקנו חז"ל שהרואה נר חנוכה צריך לברך. וכבר האריכו המפרשים הק' למצוא טעם לדבר כי לא מצינו בשאר כל המצוות שיברכו על ראי' בעלמא, ואפשר לומר כי מאחר שעמדה עליהם מלכות יוק הרשעה להשכיחם תורתך ולהעבירם מעל חוקי רצונך ונכשלו ישראל והטאו במחשבה בדיבור ובמעשה ונבראו מזה מלאכים מזיקים, לכן כדי לעקור המלאכים הללו תקנו חכמים לעומתם, לקיים המצוות במחשבה בדיבור ובמעשה כדי שיבראו מזה מלאכים קדושים אשר יערכו מלחמת קרב עם מלאכי רע שנבראו מן העבירות, ולכן תקנו הלל והודאה כנגד פגם הדיבור, ומצות הדלקת הנרות כנגד פגם המעשה, וראיית נר חנוכה כנגד פגם המחשבה התלויה בראיית העין כאמרו ז"ל העינים ראות והלב מהרהר, ולכן אף הרואי' נר חנוכה צריך לברך כדי לתקן פגם המחשבה. (ברך משה)

☆

ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם וכו' וזדים ביד עוסקי תורתך וכו'. ואפ"ל עפ"י מ"ש בנור הקודש ההבדל בין עושי מצוה ללומדי תורה שתורתם אומנתם, שעל בעלי מצוה נאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויהלצם, כלומר שמשגיח עליהם עיי' מלאך, אבל על בעלי תורה שזכו לכתר תורה כראוי הקב"ה משגיח עליהם בכבודו ובעצמו כי שכנית עונו יתברך הוא תמיד במקום אור תורה ע"כ, ועפ"י יל"פ ואתיה ברחמיך הרבים עמדת להם לא עיי' מלאך ולא עיי' שליח אלא הקב"ה בעצמו עמד להם להושיעם, והטעם משום שהיו זדים ביד עוסקי תורתך שזכו לכתרה של תורה כראוי ואז הקב"ה משגיח עליהם בכבודו ובעצמו.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

סיפורי צדיקים, בביאור הפסוקים המלאים זיו ונוגה מפיקים

בשפתי צדיקים

וישב יעקב

פע"א לביל שב"ק פר' וישב הלך הרה"ק ר' זאב מזבאריז זי"ע (בנו של המגיד הק' מזלזטשוב זי"ע) לאחר התפילה מבית הכנסת לביתו, ובדרך היה מונח ערל אחד שיכור, וכאשר עבר אצלו עם עוד איזה אנשים, צעק הערל להם: יהודים תדעו שאתם יהי לכם הגיהנום ולנו יהי הגן עדן, וכאשר שמע הרה"ק זאת היטב חרה לו הדבר מאין יש לו להערל השגה ועזות לומר כדברים האלה, עד שהיה לו עגמת נפש גדול שלא היה יכול לעשות קידוש, ואחר כך שמח מאוד ואמר שנתגלה לו מן השמים זאת, שכאשר יצחק אבינו ע"ה עשה החלוקה בין יעקב אבינו ע"ה ועשו, ליעקב נתן העולם הבא ולעשו נתן העולם הזה, שאלו בשמים, איך יהי לעשו עוה"ז הלא כאשר ידע שלא יהי לו עוה"ב יהי לו עגמת נפש מזה ולא יהי נחשב העוה"ז בעיניו לכלום, גם, אם ידע יעקב שיהי לו העוה"ב אם כן לא יהי נחשב לו יסורי עוה"ז לכלום ויקבל אותם באהבה, ויהי לו לתענוג, א"כ יהי לו העוה"ז ג"כ, והשיבו בשמים כך, שיעקב אבינו יהיה הולך תמיד במחשבתו שאף עוה"ב לא יהי לו, ועשו יהי הולך תמיד במחשבתו שיהי לו ג"כ עוה"ב, וסיים הרה"ק שבזה יובן דברי רש"י ז"ל בפרשתו "ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף", היינו שיעקב רצה לקבל עליו באהבה כל יסורי העוה"ז מחמת תענוג העוה"ב, קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו שהרי יעקב עשה סימן אם ימות אחד בניו בחייו לא יהי לו עוה"ב, לכן קפץ עליו רוגזו של יוסף כדי שיהי בדעתו שח"ו גם עוה"ב לא יהי לו.

וישבו לאכול לחם והנה אורחת ישמעאלים

סיפר אא"ז הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זי"ע איך שפע"א הלך ללובלין עם החסיד ר' משולם ז"ל ובאו לכפר אחד ששם היה יושב יהודי, והוטב להם להתפלל שמה ואחר התפילה ישבו לאכול, והתחילו לדבר דברי תורה ועניני חסידות כדרכו, ומיד בא הנכרי שומר הכפר ושאל אותם על כתב תעודה (תעודת זהות), ומסתמא לא היה להם, ונתבטלו ונתבלבלו, ואמר לה' משולם ז"ל נפסיק ונברך ברכת המזון, ומיד כשהתחילו לברך הלך לו הנכרי, ואמר הרה"ק שזה לא היה נכרי, רק הבעל דבר אין לו נייחא ששני יהודים יתחברו יחד ויעסקו בדברי תורה, על כן בא וביטל אותם, ואמר כי השומר מקדים לבוא על היריד לפני הסוחרים לשמרם ולבלבלם, עכדה"ק, וכחאי גוונא הזדמן לי פע"א בסעודה, ופירשתי בזה הפסוק (תהלים כ"ג ה) תערוך לפני שולחן נגד צוררי, היינו כאשר חסידים מתחברים לסעוד יחד בזה השולחן אשר לפני ה', אזי נגד צוררי, בא הצורך ונעשה כנגד לבבלם כנ"ל, וזהו שהיה כאן אצל השבטים הק'

כאשר התחברו יחד וישבו לאכול לחם לפני ה', מיד "והנה אורחת ישמעאלים באה" לכלכל אותם עד שהי' מה שהי' כי אלמלא הישמעאלים שבאו אז בין כך ובין כך היה ראובן בא ומשיבו אל אביו.

איה הקדשה היא בעינים על הדרך

זכור אזכרנו לטובה מה שסיפר לי החסיד הקדוש הרב המפורסם בקדושה כבוד מהר"ם זצלה"ה סופר סת"ם מפשעווארסק במעשה שאירע לו בהיותו בדרך נחחו ה' ובבואו למלון התאספו אליו רבים מאותן אשר קרבת אלהים יחפצון, ואירע שנסע דרך העיר הזאת אחד מנגידי ק"ק בראד, ובא אליו בתוך המקהלות ואמר לו, שאלה אחת אני שואל מאתכם, אם תשיבנו על נכון מה טוב, וכאם לאו הרי אתם כולכם מכת הרמאים, והוסיף לדבר עתק אין מן הצורך להאריך, ותוכן השאלה הוא, אמר לו בזה הלשון, היות ששבת בקהילתינו הרב המפורסם מהר"ם (ר' אברהם משה) הראשון שהי' בפשעווארסק זצוק"ל, והתאספו אליו אנשים המתחסדים והרעישו עולם ומלואו כדרכם, ובזמן סעודה שלישית אזי אמרתי אלכם נא אל כת המשתגעים עם רבם המובהק להם ואראה בפחזותם מה מנהגם, והנה בבואי אל המקום הנועד אשר שם היה הקיבוץ אזי אמר הרב המובהק הנ"ל הנה נואף בא אל הבית, ואני ידעתי בעצמי שלא היתי נואף מעולם, והאריך לדבר דברי חוצפה. והנה אמר לי הרב הקדוש הנ"ל המספר לי המאורע שהתפלל אז אל הש"ת שיראהו נפלאות לתרץ לו תירון גמור לפי דרכו, והיתה מונחת גמרא על השולחן, וביקש מהש"ת שיראהו התירון הנכון בתוך דברי חז"ל, ופתח הגמרא, והנה המאמר חז"ל הנ"ל (יומא ע"ד:) מאי דכתיב טוב מראה עינים מהלך נפש כתובה לפניו, טוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה וכו', אז שמח לב הצדיק בקרבו והראה לנגיד הנ"ל ואמר לו, הנך רואה, דברי חז"ל נזדמנו לי בעת הצורך לתרץ לך, כי בהיותך הולך מבלי דעת וחוצפך יסגא להיותך בזה במלאכי ה', והיית הולך בתוך השוק בעיר הגדולה הנ"ל והיית משוטט בעיניך במקהלות הנשים היושבים אנה ואנה ביום המנוחה, והיית נהנה במראה עיניך, ובאת מתוך הראיה הלזו לבית מקום הצדיק, וראה ברוח קדשו קליפת הניאוף אצלך כי טוב מראה עינים וכו', ואמר לי שסיפר לו סמוכות לדברינו בתוה"ק בפרשתו דכתיב (ל"ח כ"א) "וישאל את אנשי מקומו", היינו אנשי המקום ית"ש, הם הצדיקים, "איה הקדשה", ר"ל היכן היא הזנות שאתה אומר והלא אני ידעתי בעצמי שלא זיתי מעולם, אך התירוץ הוא, "היא בעינים על הדרך", ר"ל איכות הזנות הוא ע"י עיניך כשהיית הולך בדרך, ונהנית במראה עיניך, והאריך הצדיק הרבה בזה.

בשפתי צדיקים לימי חנוכה

ובאור נראה אור

באחד מימי חנוכה עלו חבורה של חסידים להרה"ק החוזה מלובלין זצוק"ל אחד מהחבורה מסר פיתקא להצדיק והזכיר את עצמו שיש לו צרות משכינו שמציק לו מאוד וביקש מרבו החוזה שיתפלל עליו שיפטר ממנו נתן הצדיק את עיניו בהפתקא ואמר: וכי מה אעשה הלא האיש הזה הוא מאיר וזורח בכל העולמות "ער שיינט דאך און אלע וועלטן" כשחזר החסיד לביתו נתברר לו שבדיוק באותה שעה הדליק הרשע נר חנוכה, ועל זה התכוין הצדיק באומרו שהוא מאיר בכל העולמות.

למטה מעשרה טפחים

פעם אחת כליל ראשון של חנוכה, כשהרה"ק ר' דוד'ל טאלנער זצוק"ל התכוון את עצמו להדליק נר חנוכה, וכל החסידים עומדים צפופים סביבו, ניגש הצדיק לחסיד אחד ואמר לו, שמע נא הלא אשתך נמוכה היא וא"כ איך אתה נוהג כשאתה צריך לדבר עמה האם אתה מרכין את עצמך אליה או שהיא מגביה את עצמה אליך, ותיכף אחרי שאמר דיבורים הללו מבלי לחכות לתשובת האיש, פתח הצדיק ואמר את ברכות נר חנוכה, והדליק הנר, כל החסידים שהיו אז באותה מעמד נתפלאו להבין דבריו הסתומים, ונתארה אז בבית הצדיק קרובו נכד אחיו הרה"ק ר' מרדכי דוב מהארנסטייפל זצוק"ל, וכשראה את תמיהתם של החסידים אמר להם אני אפרש לכם את דברי דודי זקני דהנה בגמ' אמרינן מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים אולם בשעת הדלקת נר חנוכה שמצותה להניחה למטה מעשרה טפחים אז השכינה יורדת למטה מעשרה ובכתבי האריז"ל כתוב, שזהו בסוד איתתך גוצא גחין ולחיש לה, וזהו מה שרצה הצדיק לרמז, למחרת בעת הדלקת הנר השני פנה שוב הצדיק לחסיד אחד ואמר לו דברים שאינם מובנים, ומיד פנה לקרובו הרה"ק ר' מרדכי דוב מהארנסטייפל ואמר לו הפעם לא יעלה בידך כדאתמול, וראו כולם גודל רוח קדשו של הרה"ק ר' דוד'ל מטאלנא זי"ע.

אלא לראותם בלבד

הרה"ק ר' משה לייב מסאסוב זי"ע בא פעם לביקור בבראד, ובעיר היה גביר אחד בנו של ר' נחום פרנס שגם הוא היה גביר גדול, ובדיוק בעת ביקורו של הרה"ק חלתה בתו מאוד, בא הגביר להצדיק וביקש ברכה לרפואת בתו, וכמובן שם על השולחן פדיון גדול של כסף, אבל הרה"ק אמר לו שאינו רוצה את הכסף שלו כי אם את המנורה שיש לו בירושה מאביו ר' נחום פרנס, מיד הלך הגביר לביתו והביא את המנורה, הצדיק נתן לו ברכתו והבת הבריאה, הדבר היה באמצע ימי חנוכה, ובאותו לילה בירך הרה"ק על המנורה הזאת, בהרבה יחודים וכוונות יותר משאר הלילות, למרות שהי' לו מנורה אחרת שקיבל מרבו הרה"ק ר' שמעלקע מניקלשבורג זי"ע, אחרי הדלקת הנרות אמר ר'

משה לייב שברצונו לספר עתה סיפור, ואז הפנה אצבעו לאחד העומדים מסביבו, חסיד אחד שקראו לו ר' יחיאל צורף, ע"ש המלאכה שעסק בה מלאכת הצורפות, הסיפור - אמר הצדיק - הוא על סכך שגם לו קראו ר' יחיאל שהיה מחסידי הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע שהיה נוהג לתת מטבעות כסף כסגולה, וגם לר' יחיאל צורף היה נותן לפעמים מטבעות כסף, אך בעוד שחסידים אחרים היו נוהגים למכור את מטבעות הכסף שקיבלו, ר' יחיאל לא מכר אותן אלא אסף פרוטה לפרוטה ועשה מזה מנורה יפה לעצמו, שהיתה כמובן חשובה ויקרה בעיניו, והנה יום אחד צריך היה לחתן את בתו ולא היה לו כסף לצורכי החתונה כי היה עני, מה עשה, הלך לר' נחום פרנס וביקש ממנו שיתן לו הלוואה שאותה הבטיח להחזיר לשיעוריו, אמר לו ר' נחום: מניי יהי' לך כסף לשלם, הרי באמת אין לך, ברם יש לי עצה בשבילך, הלא יש לך מנורה יפה שאותה יצרת ממטבעות הכסף שקיבלת מהרה"ק הרבי ר' זושא, אם כן, תן לי את המנורה ואני אתן לך בתמורתה את כל ההוצאות הדרושות לך לחתונת בתך, נצבט לבו של ר' יחיאל והיה נבוך, הוא מאוד לא רצה למסור את המנורה, זמן רב עבר עליו עד שהצליח לאסוף לו מטבעות שיספיק ליצור מהן מנורה, ואף פעם לא היה מוכן למכור את המטבעות שקיבל מן הצדיק, ועכשיו אחרי שכבר השקיע עמל רב כל כך והמנורה כ"כ אהובה עליו ימכור אותה, לכן הוא דחה את ההצעה של ר' נחום וחזר לביתו, עבר עוד זמן מה, והנה הוא רואה שבכל זאת אין לו ממה לחתן את בתו, הוא חכך בדעתו והגיע למסקנה שאין לו כל ברירה אחרת, קם והלך לר' נחום פרנס, מכר לו את המנורה, וקיבל לידו את הכסף ור' יחיאל חיתן את בתו והכל נשכח, אמנם - המש"ך הרה"ק ר' משה לייב בסיפורו - כשמת ר' נחום פרנס, הוא בא לעולם העליון ופסקו לו שם גן עדן, ובמיוחד על המצוה הזו של הכנסת כלה, שנתן נדוניא שיוכלו לחתן בת ישראל, ונתנו לו את המלאך שנברא ממצוה זו שיוביל אותו לגן עדן, אבל מלאך זה הוא עיוור, והמלאך בהיותו עיוור, מתחיל להוביל אותו אבל לא רואה איפה הוא הגן עדן, ועד היום הוא ממשיך להוביל אותו ולא הגיע למקום המיועד, אבל אני ידעתי את המעשה, וידעתי למה הוא עיוור, כי ר' נחום פרנס עבר על "לא תחמוד" וחמד את המנורה של ר' יחיאל צורף, וכאשר חטא בעינים בחמדת המנורה, היתה מצוות הכנסת כלה שקיים פגומה, וממילא גרם שהמלאך יהי' פגום, כי רק כאשר המצוה הוא שלימה המלאך הוא שלם, מה עשיתי, דאגתי שבנו של ר' נחום פרנס יתן לי את המנורה במתנה גמורה, ועכשיו אני מוסר אותה לך ר' יחיאל צורף נכדו במתנה גמורה, והיוצא מזה שתוקן החטא של "לא תחמוד" שעבר ר' יחיאל צורף כשקיים את מצוות הכנסת כלה, כי החזרת את המנורה לנכד של ר' יחיאל, ועכשיו המלאך כבר מצא את הגן עדן, ור' נחום פרנס כבר יושב בתוכו.

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

פרפראות להכמה

במדרש נסעו ממידותיו של מקום פ"י שהם רצו להרגו על שם סופו שירבעם יצא ממנו משא"כ מדותיו של הקב"ה באשר הוא שם. (דברי מהרי"א)

☆☆☆

והבור ריק אין בו מים. ודרשו חז"ל מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, והקשו המפר' מנלן לרבות נחשים ועקרבים דילמא מרבה אני עצים ואבנים, ונל"פ עפי"מ שאחול (ירושלמי פ"ה ה"א) אם נשך ערוד לאדם אז אם האדם בא תחלה למים ינצל האדם והערוד ימות, ואם הערוד יבא מתחילה למים ימות האדם, ולפי"ז יובן דכיון שבא הכתוב להודיע שהבור ה' ריק ממים על כרחו בא הכתוב להודיעו גם כן שהדבר סכנה אשר נצרך לו מים להנצל ממנו היה בו והיינו נחשים ועקרבים, כי האחים חששו אם יהי מים בבור אז יקדים יוסף למים וינצל מהנחשים לכן התחכמו להשליכו בבור ריק ממים ויש בו נחשים ועקרבים. (דברי חנוך)

☆☆☆

וימאן להתנחם. במדרש א"י אמר יעקב עד עכשיו סבור הייתי שאני צדיק עכשיו אני רואה שאני רשע. ונל"פ דהנה יש לדקדק על מה שאמר יעקב ליוסף לך נא וראה את שלום וכו' והשיבני דבר דלכאורה שפת יתר הוא, אך י"ל דהנה א"י בגמ' שלוחי מצוה אינן ניווקין לא בהליכתן ולא בחזירתן והיכא דשכיחא היוקא שאני, וכתב הר"ף דהא דשכיחא היוקא שאני זה דווקא כשכבר נעשה המצוה אבל בהליכתן אין לחוש אף דשכיחא היוקא ולפי"ז א"ש דדייק יעקב אבינו לומר "והשיבני דבר" כדי שיהי משלוחי מצוה אף בחזירתו, אך לפי"ז קשה איך עלה על דעת יעקב אבינו שנהרג הא ה"י שליח מצוה וקיי"ל שליחי מצוה אינן ניווקין, אך דהרמב"ם פסק דאם האב רשע אין הבן חייב בכיבוד אב, וז"ש המדרש עד עכשיו סבור הייתי שאני צדיק אבל עכשיו שנהרג יוסף מוכח דאני רשע ואין כאן שליח מצוה כלל. (חסדי יונתן)

☆☆☆

וגם פה לא עשיתי מאומה כי שמו אותי בבור. ונל"פ דהנה איתא בנח"ק דאין הקב"ה מסלק האדם לפני זמנו מפני שעתידי לחטוא דעל זה נברא האדם והבחירה בידו, וזולת אם האדם עומד בסכנה שעפ"י הטבע אי אפשר שינצל רק שיעשה לו השי"ת נס חוץ לדרך הטבע או אין הקב"ה עושה לו הנס לאדם שסופו לחטוא, עיי"ש, והנה אמרו חז"ל והבור רק אין בו מים אבל נחשים ועקרבים יש בו ואעפ"כ ינצל יוסף מנחשים ועקרבים והוא חוץ לדרך הטבע, א"כ בוודאי מוכח דיוסף לא חטא באשת פוטיפר, דאל"כ לא ה"י השי"ת עושה לו נס למי שעתידי לחטוא, וז"ש יוסף וגם פה לא עשיתי מאומה במעשה דפוטיפר, והרא"י הוא, כי שמו אותי אחי לבור נחשים ועקרבים וניצלתיו וא"כ מוכח דלא (פנינים יקרים) חטאתי.

הבוא נבוא אני ואמך. ופרש"י והלא אמך כבר מתה והוא לא ה' ידע שהדברים מגיעים לבלעה שגדלתו כאמו, ותמחו המפר' דמנ"ל הא דילמא ידע רק התכוין להוציא מלב בניו, ונל"פ עפי"מ דא"י בגמ' כל החלומות הולכין אחרי הפה, והנה באמת קשה דא"י במדרש דבלעה מתה קודם ביאתה למצרים ואיך נתקיים החלום אלא דאם ה' יעקב יודע דקאי על בלעה וה' פותר עלי' בוודאי לא ה' מתה דכל החלומות הולכין אחרי הפה, ובשביל שלא פתר עלי' מתה ומוכח שלא ידע דקאי על בלעה. (עדות ביוסף)

☆☆☆

במדרש הלא אחיך רועים בשכם הה"ד לדור ודור נגיד גדלך ולניצח נצחים קדושתך נקדיש ושבחך אלוקינו מפניו לא ימוש לעולם ועד. ונל"פ דהנה א"י בגמ' (תענית י"ג) כתוב שש כנפים לאחד וכתוב וארבע כנפים לאחת ומשני כאן בזמן שביהמ"ק קיים כאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים נתמעט כביכול כנפי החיות, והנה א"י בכתבי האר"י דהפסוק ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד יש בו ו' תיבות כנגד שש הכנפים, נמצא בזמן הזה שחסר ב' כנפים כנ"ל חסר ג"כ ב' תיבות מאלו ששה תיבות, ואמר מורי הרה"ק ר' אלימלך זללה"ה ששני התיבות החסרים הם "כבוד מלכותו", ולזה אנחנו מבקשים ומתפללים להשי"ת בתפילת המוספין של יו"ט גלה "כבוד מלכותך" עלינו עכדה"ק, ואני אומר שהשני תיבות אשר הם חסרים הם "לעולם ועד" דהנה א"י בגמ' עתידין צדיקים שיקראו קדוש, כי עתה נקרא הקב"ה קדוש, ופריך הש"ס האין יהי נקרא או הקב"ה, ומשני שאז יהי נקרא הקב"ה קדוש לעולם ועד, ומוכח מזה דעכשיו חסר תיבות "לעולם ועד" וזה ה"ב כנפים שנחסר, וזה שרמו המדרש עה"פ הלא אחיך רועים בשכם, רמו על עת שיהיו ישראל בגלות וחסר תיבות "לעולם ועד" ונשאר רק בשכ"ם ר"ת ב'רוך שם כ'בוד מ'לכותו, ועל זה קאמר המדרש הה"ד לדור ודור נגיד גדלך, אולם לניצח נצחים קדושתך נקדיש דההינו שעתידין שיקראו הצדיקים קדוש כשמו של הקב"ה, ולכאורה איך יהא נקרא הקב"ה אז, ע"ז קאמר ושבחך אלוקינו מפניו לא ימוש לעולם ועד ר"ל שאז יהי נקרא הקב"ה קדוש לעולם ועד. (אוהב ישראל)

☆☆☆

ויתנכלו אותו להמיתו. ופרש"י אתו עמו כלומר אליו, וצ"ב, ונראה דהנה א"י במדרש שהשבטים ביקשו להרוג את יוסף מפני שראו ירבעם יוצא ממנו ומחטיא את הרבים וזהו הפי' "אתו עמו" שאמרו דכשיהרג הוא אז אתי עמ"י יהרג גם ירבעם, וזה ה' התירוץ שלהם, אבל כלומר אליו ה' עיקר כוונתם, והנה גבי ישמעאל כתיב באשר הוא שם דהמלאכים קטרגו ואמרו זה שעתידי להמית את בניך בצמא וכו' אמר הקב"ה עכשיו הוא צדיק ואין דנין על העתיד רק באשר הוא שם, וז"ש נסעו מזה ואי

פרפראות לחכמה לימי חנוכה

הגזל מזה נראה את החשד שיש לחשוד בדבר שיש בו חסרון ממון, לכן ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה שצריך להדליק בשני הפתחים משום חשדא ולא דמי לביהמ"ד בדבר שיש חסרון ממון יחשדוהו. (ילקוט הדרוש)

☆☆☆

בגמ' (שבת כא): אמר ר' כהנא דרש ר"נ בר מניומי משמ"י דר' תנחום נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי, ואמר ר' כהנא דרש ר"נ בר מניומי משמ"י דר' תנחום מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, וצ"ב מהו סמיכת המאמרים, והנל"פ דהנה לכאורה יקשה על ראובן שהתורה העידה עליו וישמע ראובן ויצילו מידם דהיינו שרצה להציל את יוסף איך יאמר להשליך את יוסף לבור שיש בו נחשים ועקרבים הלא גמרא מפורשת היא (יבמות קכ"א): נפל לבור שיש נחשים מעידין עליו שמת ואשתו מותרת לינשא, אך נראה דהנה א"י בתוס' (מעילה י"א: ד"ה דישון) שממקום הדשן עד המזבח ה"י כמרחק עשרים אמה, ובתוספות יו"ט (תמיד פ"א מ"ד) מבאר דקבלה ה"י להם דאין השלכה פחות מעשרים אמה ושם כתיב "והשליך" אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן, והנה כדבר האמור נוכל לומר על ראובן שאמר ג"כ לשון השליכו אותו אל הבור הזה דהיינו שה"י הבור עמוק עשרים אמה שלא שלטה ביה עינא וא"כ לא ראה שיש שם נחשים ועקרבים ושפיר הוי הצלה, ובזה יובן שפיר ב' המימרות דר' תנחום נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה דלא שלטא ביה עינא ואמר ר' תנחום מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו וא"כ למה אמר ראובן להשליכו אל הבור הזה ואלא משום דלמעלה מעשרים לא שלטא ביה עינא ולא ראה את הנחשים. (הגאון מהר"ם שפירא וצ"ל)

☆☆☆

בגמ' א' (שבת כ"א): ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שה"י מונח בחותמו של כהן גדול וכו', ונראה לרתך קושיית הב"י וגם הקושיא דהא ה"י ממונה אחר על החותמות ולא הכהן גדול, וכן הלשון מונח בחותמו של כה"ג אינו מוכן דהול"ל חתום בחותמו וכו', וי"ל דמנהג העולם דהחותם של מלך ושריו הוא דבר יקר מאוד, ומסתמא החותם של כהן גדול בוודאי היה ג"כ דבר יקר מאוד, כי גדלוהו משל אחיו (יומא י"ח), ולפי"ז י"ל בדרך אפשר כי באמת לא ה"י הפך חתום בחותמו של כהן גדול, כי זה לא היה מעולם, רק בחותם הממונה, רק שאירע שנאבד מהכהן גדול החותם שלו, ואר כך מצאו הפך שהיה מונח ביחד עם חותמו של כהן גדול, וזה שאמר בחותמו של כהן גדול, ר"ל עם החותם ביחד, ומכאן זה ידעו בבירור שלא בא למקום הזה שום אדם, כי אם היה בכאן איזה איש בוודאי ה"י לוקח לעצמו החותם היקר, ובה מדיק תיבת שה"י מונח דייקא ולא כתוב שה"י חתום בחותם כהן גדול. (צמח דוד)

ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים. ונל"פ דהנה ידוע קושיית הב"י (ס' עת"ר) למה תקנו שמונת ימי חנוכה, והלא כיון שה"י בפך כדי להדליק יום אחד, נמצא שלא ה"י הנס רק שבעה, ותי' הטו"ז (ריש הל' חנוכה) דמשו"ה קבעו ח' ימי חנוכה אעפ"י דהיה בו להדליק ביום הראשון, משום דלמפרע אנו רואים דנעשה בו נס גם ביום א', דאם היה נדלק כל מה שבפך, לא היה מקום להנס לחלו, כמ"ש הוזה"ק על הפסוק מה יש ליכי בבית, דברכות דלעילא לא שרי' באתר ריקניא, וא"כ מה שנשתייר גם למחר ולא נשרף הכל גם זה ה"י נס שנשאר דבר מועט שיחול עליו הברכה, והנה המפ"י הקשו דהו"ל לקבוע ט' ימים כמו כל שאר יו"ט שני של גלויות מחמת ספיקא דיומא, ותי' העולם שעם קושיית הב"י מובן שפיר דמצד הדין צריך להיות ז' ימי חנוכה משום דהנס לא ה"י רק ז' ימים ורק מחמת ספיקא דיומא עושין ח' ימים, אכן לפי דברי הטו"ז ליכא למימר הכי וא"כ קשה לשיטתו למה לא קבעו ט' ימי חנוכה. והנה המרדכי ת"י דהא דעושין ב' ימים טובים של גלויות הוא רק משום דמנהג אבותינו בידינו ולא משום ספק, א"כ דווקא יו"ט דהוי דאורייתא וספק דאורייתא לחומרא אבל חנוכה הוא רק דרבנן ואנן בקיאיין בקביעא דירחא משו"ה עושין רק ח' ימים, והשתא א"ש הנוסח דהנה בכל מקום שנאמר "בני בינה" הוי פשוטו שבקיאיין הוי בקביעא דירחא, כמ"ש ומבני יששכר יודע"י בני"ה לעתים, גם א"י בגמ' הא דכתיב כי הוא חכמתכם ובינתכם לעני העמים זה שבקיאים בגלגל החמה ובקביעא דירחא, וזהו ומנות"ר קנקנים דהיינו מעט שמן שנותר ביום הראשון בהנרות כדברי הטו"ז מזה נעשה נס לשושנים, ולכ"י קבעו ח' ימים דגם בלילה ראשונה נעשה נס ע"י שנשתייר, וא"כ לפי"ז הו"ל לקבוע ט' ימים מספק כמו שאר יו"ט, וע"ז קאמר "בני בינה" דהיינו אנן דבקיאים בקביעא דירחא כנ"ל משום הכי ימי שמונה קבעו שיר ורננים. (דברי מהר"א)

☆☆☆

במדרש א' הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף מן הבור ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה והיא תמוה, ונראה לפרש עפ"י בגמ' (שבת כ"ג) חצר שיש לו שני פתחים משני רוחות צריך להדליק בשתייהן מפני החשד פ"י שהרואה אומר מדבחהי לא אדליק בהאי נמי לא אדליק, והב"י (אורח סי' תרע"א) הקשה מהא דא"י בגמ' (ברכות ו') שהעובר על יד פתח ביהמ"ד צריך להיכנס דאי לאו נראה ככופר ואם יש לו עוד פתח מצד אחר אינו צריך להיכנס משום שהרואה אומר בוודאי יכנס מצד האחר בפתח השני, והשתא קשיא אהדדי, ותי' דבנר חנוכה משום דאיכא חסרון ממון יחשדוהו, והנה א"י בגמ' (סנהדרין צ"ט) וילך ראובן בימי קציר חטים מכאן שצדיקים אין פושטין ידיהם בגזל, ומזה נראה גודל החמדה של האדם לממון מדהוצרך להביא רא"י שצדיקים אין נכשלים בגזל, וז"ש הדודאים נתנו ריח זה ראובן דהיינו שהכתוב שבת לראובן שלקח מן ההפקר ולא מן

ענינים נפלאים, בסוגיות ובפסולטים, שמקורותיהם בפרשת השבוע נמצאים

ודרשת והקרת

בענין בת כהן בשריפה

רובא, ומביא ראיה מהא דאמר' דנתערבו נסקלין
בנשרפין ידונו כולם בסקילה שהוא מיתה קלה, אע"פ
שרוב נשרפין אע"פ כחיון דלא אזלי בתר רובא ממיתה
למיתה.

והקשה הגאון הנ"ל אם כן האיך בת כהן נידונית
לשריפה הרי איכא למיחש דילמא לאו אביה היא, וא"כ
בת ישראל היא ודינה בסקילה, ואע"פ דבעלמא אזלי
בתר רובא אבל ממיתה למיתה הרי לא אזלי בתר
רובא, ע"כ קושייתו המושכלת.

החתם סופר בתורת משה בפרשתן הביא קושיא זו
ומיישבו בדרך חידוד, דאפ"ל דאיידי שהבת כהן ילדה,
והנה הא גופא הוי ראייה שאביה הוא הכהן ולא הרתה
אמה לזוננים, דהרי ממזרת אינה מוליד כדמבואר בבעל
הטורים (תצא כג.א), וא"כ הא שיש לה בנים ראייה שלכא
למיחש דלאו אביה היא.

ועפ"ז יובן היטב בפרשתן, דיהודה דנוה לשריפה
בשביל היותה בת כהן, ולכאורה הרי איכא למיחש
דילמא לאו אביה הוא, וזה שאמר יהודה "זנתה תמר"
וא"כ חייבת בשריפה כדן בת כהן, ואם תקשה דילמא
לאו אביה הוא וא"כ אינה חייבת בשריפה, ע"כ אמר
"וגם הנה הרה לזוננים" ומזה ראייה שאינה ממזרת, וא"כ
הויא בת כהן ומחויבת בשריפה, ודפח"ח.

☆

וההפלאה סופ"ק דמס' כתובות הביא קושייתו
ומיישבו, (עפ"י יסודו שחידש בספרו המקנה) שהיות שהוחזקה
כבר לבת כהן לגבי שאר איסורים כגון לגבי אכילת
תרומה וכדו', דאז לא היה שום חשש דילמא לאו אביה
הוא דהרי אזלי בתר רובא, א"כ כבר הוחזקה לבת כהן
בלא שום חשש וכיון שכבר הוחזקה תו ליכא למיחש
ולומר דילמא לאו אביה הוא, וכ"מ החת"ס בחולין (סו).

ויסוד זו מפורסם בשמו, דרוב שכבר הוחזק נחשב
כחזקה שכבר הוחזק גם לגבי דינים שבהן לא הולכין
אחר הרוב, ובזה רוצה הגאון הנ"ל ליישב קושיא המובא
בשער המלך שהקשה לשיטת רבינו תם דבבן טריפה
פטור מפדיון הבן, א"כ ניחוש על כל כן דילמא טריפה
הוא ולא יצטרכו לפדותו ביום ל', וליכא למימר דאזלי

בפרשתן (וישב ל"ח, כ"ד) ויאמר יהודה הוציאוה
ותשרף, וכתב רש"י אמר ר' אפרים מקשאה תלמידו של
ר' מאיר משום ר' מאיר, בתו של שם היתה, לפיכך דנוה
בשריפה, כיון ששם היה כהן לאל עליון, וכתוב ובת איש
כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף.
והרבה מפרשים הקשו לדעת מה בא להשמיענו
שה' תלמידו של ר' מאיר וגם שאמר משום ר' מאיר,
ובס' ארץ חמדה (להמלבי"ם) מתרץ דבסוטה אמר' (י).
דתמר אמרה ליהודה יתומה אני עיי"ש, וא"כ לכאורה
יש מקום לומר דכיון שאביה שם כבר לא בין החיים,
א"כ אין להענישה בשריפה כיון דהטעם הוא שאביה
היא מחללת, וא"כ י"ל דדוקא מחיים הוא מתבייש ולא
לאחר מותו.

אך בסנהדרין (נב) סבר ר' מאיר שהטעם שבת
כהן בשריפה הוא משום שאומרים ארור שויו ילד ארור
שויו גדל, וזה הרי שייך אף לאחר מותו ע"כ דנוה כאן
בשריפה, ע"כ דייק בלישניה דר' מאיר הוא בעל
השמועה, ודפח"ח.

☆

הנה המפרשים הקשו האיך דנו אותה לשריפה
הרי לא היה התראה, ולכאורה י"ל דקודם מתן תורה
היה להם דין כן נח וכן נח אין צריך התראה.

אמנם אי ניימא דהוי ליה דין ב"נ, א"כ תקשה האיך
דנוה בשריפה כבת כהן דילמא לאו אביה היא וא"כ אין
מיתתה בשריפה, ואין לומר דאזלי בתר רובא וא"כ
נימא דאביה היא, דהרי בבן נח לא אזלי בתר רובא
כידוע כמש"כ בפמ"ג (יו"ד סי' סב), וא"כ ממה נפשך אי
היה להם דין ישראל הרי לא היה התראה, ואי יש להם
דין כן נח הרי איכא למיחש דילמא לאו אביה היא ואין
מיתתה בשריפה, ע"כ קושייתם.

והנה יש קושיא מפורסמת בעולם התורה בשם
הגאון ר' צבי אב"ד דק"ק האלבערשטאט ז"ל, (שהרבה
תירוצים על קושייתו ישיבו גם קושיית המפרשים הנ"ל) שהקשה
לפי דברי התוס' בחולין (יא) ד"ה ליחוש וכו' שמחדש
דממיתה למיתה לא אזלי בתר רובא, וע"כ אפי' במקום
שממילא נהרג, לענין באיזה מיתה להרגו לא אזלי בתר

זינתה, וא"כ נמצא שהכהן דר עמה באיסור, וא"כ זה
היו גם פגם גדול להכהן, וע"כ היא בכל גוונא נידונית
לשריפה.

וכמה אחרונים תירצו הקושיא הנ"ל דמשכחת
שהבעל קידש אותה על מנת שהיא כהנת, או על מנת
שלא תהיה נדרנית, והיא נדרה ואביה הפר לה נדרה, אז
לא שייך למיחש דילמא לאו אביה, דאי לאו אביה הוא
לא חלו הקידושין כלל, דהא אינה כהנת או כיון דהיא
נדרנית כיון שרק אביה יכול להפר נדריה והא לאו אביה
הוא, וא"כ לא הוי ממיתה למיתה כיון שהיא פנויה,
אלא הוא ממיתה לפטור ובכהאי גוונא שפיר אזלי בתר
רובא.

וכן משכחת לה כשאביה קידשה בקטנותה לאיש
זה, ואי נימא דלאו אביה הוא, א"כ לא חלו הקידושין
והויא פנויה וכו', ודו"ק.

☆

וכן בתיבת גמא (ריש פר' משפטים) מביא קושיא הנ"ל
ובכתב דבוודאי ליכא למיחש דילמא לאו אביה הוא, דאי
ניחוש להא איכא נמי למיחש דילמא בעלה אחיה מאב
היה (דהרי לא ידוע מי אביה) וא"כ לא חלו הקידושין כלל,
וא"כ לא זינתה כלל, עכצ"ל דלא חיישינן להכי, עיי"ש.

☆

ולסיומא דמילתא אציגה דבר נפלא המובא בחי'
הגר"ח (סטענסיל סי' קפד) ע"ד הגמ' בקידושין ששאל בן
אלמנה אחת את ר' אליעזר אבא אומר השקיני מים
ואמא אומרת השקיני מים מי קודם, א"ל אבא קודם כי
אתה ואמך חייבין בכבודו, ולכאורה קשה אמאי לא
נימא דאמא קודם, דעליה הוא וודאי מצווה בכיבוד אם
דאפשר לידע בבירור שהיא אמו, אבל באביו הרי איכא
חששא דילמא לאו אביה הוא אלא דאזלי בתר רוב,
וא"כ אמאי לא נימא דאמו שהיא וודאי קודם.

ותי' דהרי כל עיקר מצות כיבוד אב ואם הוא
להוקירם ולכבדם, והנה אם יכבד קודם את אמו משום
שחושש על אביו דילמא לאו אביו הוא, פירוש שחושד
את אמו שמא עברה עבירה וזינתה תחת בעלה, וזה הרי
היפוך ממצות כיבוד שיחשוד אותה בדבר מכוער זה,
א"כ נמצא דבזה שמכבד את אביו קודם לאמו בזה גופא
הוא מכבד את אמו, שמראה שאין לו שום חשש על אמו
והיא כשירה, והוא נחמד.

בתר רוב דהרי קיי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב,
ומיישב עפ"י יסוד הנ"ל דכיון שכבר הוחזק לבר קיימא
לגבי שאר דינים, א"כ כבר הוחזק לבר קיימא גם לגבי
ממון, (ועיין בכלי חמדה פר' במדבר שמארץ בדבריו).

והאחרונים מבארין דיסודו בנוי על דברי הרמב"ם
(בפס"ו מהל' סנהדרין) היו לפניו ב' חתיכות א' של שומן וא'
של חלב, בא אחד והעיד על א' שהוא של חלב, ואח"כ
בא אחד ואכל אותו חתיכה בפני שני עדים ובהתראה
לוקה, אע"פ שעד אחד נאמן באיסורין ואין יכול לחייב
מלקות, מ"מ כיון שנאמן להעיד על החתיכה עצמה,
א"כ כיון שכבר הוחזק לחתיכת חלב לוקין עליו, עכ"ת, ו'
חזינן להדיא היסוד דכיון שכבר הוחזק הוחזק לכל
הדינים, ויסוד זה כתוב גם בשו"ת רעק"א (מהדו"ת סי' קמח).

☆

ובשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ד ח"ג סי' קמד) מביא
הקושיא הנ"ל ומיישבו דהרי עכ"פ כל הטעם שאין
הולכין ממיתה למיתה אחר רוב, הוא משום קרא
דושפטו העדה והצילו העדה, והנה זה שייך היכא
שהספק הוא אם נתחייב אותה מיתה שרוצים לחייבו
כגון נסקלין בנשרפין, שהספק שמא לא עשה אותו חטא
שעונשה חמור יותר מחטא אחר, אבל כאן שברור מה
חטאה היתה, רק לא ידעין אם היא בת ישראל או היא
בת כהן, באופן כזה לא אמרי' ושפטו העדה כיון שברור
שחטאה ואין ספק בגוף הדבר.

ובזה מיישב נמי קושיית האחרונים בהא דאמרו
בסנהדרין דאם נתערב רוצח שלא נגמר דינו עם אלו
שנגמר דינם פטורים, ולכאורה הוי ליה למיזל בתר
רובא, ולפי הנ"ל אתי שפיר דשם שוב לא שייך לילך
בתר רוב בדיני נפשות משום קרא דושפטו העדה והצילו
העדה, (וגם לא שייך למימר דמרב עי"ז שופכי דם ישראל, דאטו מי
ידע שהוא יתערב ולא יהיה ניכר מיהו), וא"כ כל שלא נגמר דינו
ולא נתחייב מיתה אין הולכין בתר רוב, עיי"ש.

☆

והגאון הנ"ל בשו"ת (מהדו"ג סי' קמ) מיישב
הקושיא ע"ד החידוד, דהנה עיקר הטעם שהצריכה
תורה בת כהן בשריפה, כיון שאביה היא מחללת, והנה
המעין יראה דממה נפשך היא מחללת שם אביה, דאי
נימא שאביה כהן באמת נידונית בשריפה כמו בת כהן,
ואי לאו בת כהן היא ולא אביה הוא כיון שאמה

לעילוי נשמת

האה"ה מרת אסתר פארקאט ע"ה

ב"ר מנחם ישראל ז"ל

גלב"ע ה' אדר תשל"ו

לעילוי נשמת

האה"ה מרת שלאמא וויטש ע"ה

ב"ר שלמה זאב ז"ל

גלב"ע כ"ו כסלו

בענין הידור מצוה בנר חנוכה

ולפי"ז מבואר שפיר שיטת התוס דסבר שבשמדליק נר לכל אחד ואחד לא שייך להיות מהמהדרין מן המהדרין כיון שאינו נראה לכל, ונימוקו עמו כי כל אחד יחשוב שכך וכך בני בית יש כאן כמנין הנרות שבחוק, וצ"ל דהתוס סבר שמצות מהדרין הוא מדין כללי דהידור הנלמד מואנוהו, וע"כ סבר שכיון שאינו נראה ההידור אין שום טעם לעשותו.

משא"כ הרמב"ם סבר דהמצות מהדרין כאן הוא לא מדין הידור מצוה מקרא ואנוהו, אלא דין מיוחד שיש במצות נר חנוכה שההידור הוא מגוף המצוה של נר חנוכה, והיינו שכך היתה התקנה במצות נר חנוכה שיוצא גם בנר איש וביתו, והמהדרין יוצאין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין יוצאין ע"י שמוסיף והולך בכל יום ויום, כלומר שגם המהדרין, והמהדרין מן המהדרין הרי זה קיום בגוף המצוה של נר חנוכה, ולא שהוא מדין הידור מצוה מקרא ואנוהו שנאמר בכל מצות התורה, ואם כן אין כאן התנאי שיש בכל המצות הידור שבשאר המצוות שיהא נראה לכל, דהרי הכא שאני דהדין מהדרין ומהדרין מן המהדרין הוא בגוף המצוה של נר חנוכה, וא"כ אפי' היכא דליכא היכרא מ"מ יש בו משום הידור, והוא נחמד.

והנה הרבינו חננאל (שם בשבת) פי' על ד' הגמ' מהדרין, פי' מהדרי מצוות כדאמר' בב"ק (ט:) להדור מצוה עד שליש במצוה.

וכן על דברי הגמ' בב"ק (שם) דאיתא התם במערבא אמרו משמיה דר' זירא עד שליש משלו, מכאן ואילך משל הקב"ה, ופי' שם ברבינו חננאל והמהדר המצוה משובה, כדתנינן בנר חנוכה והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין וכו', ע"כ. הרי חזינן להדיא מדבריו שמהדרין ומהדרין מן המהדרין בנר חנוכה, אינו דין מיוחד בנר חנוכה, אלא שהוא דין הידור מצוה שנאמר בכל המצוות דילפי' מקרא דואנוהו.

☆

והנה ברמ"א (סי' תרע"ד ס"א) כתב ונהגו להחמיר בנרות חנוכה שלא להדליק אפי' מנר לנר, דעיקר מצותו אינו אלא נר אחד, והשאר אינו למצוה כ"כ, לכן אין להדליק מזה לזה, ע"ש. והשערי תשובה (שם) הביא משו"ת בית יהודה שתמה על ד' הרמ"א דהא בש"ס

הנה ידוע אם כי בכל מצות האמורות בתורה יש מצוות הידור כדילפי' בש"ס בכמה דוכתי מקרא דזה אלי ואנוהו, הרי במצות נר חנוכה יש מצוה מיוחדת, מצות מהדרין ומצות מהדרין מן המהדרין, כדאיתא בשבת (כא:) ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמונה ומכאן והילך פוחת והולך, וב"ה סברי יום ראשון מדליק אחת ומכאן והילך מוסיף והולך, ע"ש.

והנה כבר חקרו האחרונים אי מצות מהדרין ומהדרין מן המהדרין שיש במצות חנוכה האם הוא מדין הכללי דואנוהו שיש בכל המצות, או מצוה מחודשת ודין הידור בפני עצמה.

☆

יש מן האחרונים שרצו לתלות חקירה הנ"ל בפלוגתת התוס והרמב"ם דהתוס סברי (שם) דכשמדליק נר לכל אחד ואחד כמו מהדרין, אז לא שייך לעשות כמהדרין מן המהדרין דהיינו להיות מוסיף נר בכל לילה, שהרי ליכא היכרא שהוא מן המהדרין מן המהדרין, דהרואה יחשוב לתומו שכך בני אדם יש בבית זה, ולא יתלו הדבר בזה שהוא מוסיף בכל לילה עוד נר,

אבל הרמב"ם (בפ"ד מהל' חנוכה ה"א) סבר דאפי' כשמדליק נר לכל אחד ואחד כהמהדרין, אעפ"כ שייך להיות מהמהדרין מן המהדרין ולהוסיף נר לכל לילה ולילה, ואעפ"כ שליכא היכרא שהוא מהמהדרין מן המהדרין, מ"מ שייך לעשות כמותם.

והאחרונים תלו פלוגתתם בחקירה הנ"ל, דהנה במצות זה אלי ואנוהו דילפי' מינה דין הידור מצוה, היינו דוקא באופן שנראה הנוי, אבל בדבר המכוסה כגון בתפילין שהפרשיות מכוסין בעור ליכא דין ואנוהו, כדאיתא להדיא ביומא (ע.) שהידור מצוה מקרא ואנוהו הוא "כדי להראות חזותו לרבים" ופרש"י וז"ל: להראות נוי של ס"ת, ותפארת בעליה שטרח להתנאות במצוה, שנאמר זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות, לולב נאה ס"ת נאה, בקלף נאה בדיו נאה וכו', עכ"ל. הרי לן בהדיא דמצות הידור הוא דייקא בדבר שנראה לעין כל ולא בדבר המכוסה מעיני כל חי, (ועיין בברכת כהן ועוד אחרונים שהוכיחו מד' רש"י אלו שמצות הידור הוא דין אגברא ולא בחפצא דמצוה, וכלשונו שהוא תפארת לעושיה, ע"ש).

מוכח דמדליקין מנר לנר אפי' נר דמהדרין מנר מצוה הסמוך לו, עיי"ש באריכות.

והאחרונים (עין במשנ"י סי' ע"ד) שמבארין פלוגתתם שהוא תלוי בפלוגתת התוס והרמב"ם בדין הידור בנר חנוכה המובא לעיל, דלדעת התוס וכן שיטת רבינו חננאל דהידור מצוה בנר חנוכה הוא מדין הידור מצוה דילפי' מואנוהו, וא"כ הוי מצוה נפרדת ואינו חלק מן המצוה, על כן פסק הרמ"א שנהגו להחמיר בנר חנוכה שלא להדליק אפי' מנר לנר, וכוונתו כיון שהנרות של המהדרין וכן של המהדרין מן המהדרין אינו ממצות נר חנוכה אלא ממצות הידור מקרא דואנוהו, ומשו"ה פסק דאין להדליק מהנר שהוא מצות נר חנוכה, על הנר השני שהוא רק למצות הידור.

אמנם לדעת הרמב"ם שהידור בנר חנוכה, הוא חלק מגוף המצוה ומגוף עצם תקנתה, א"כ חדא מצוה היא הנר ראשון והנר השני, ושפיר מותר לפי זה להדליק מנר לנר.

והנה בעצם הענין דהידור מצוה הוי מצוה בפני עצמה ואינו חלק מהמצוה, הוא נידון ארוך בד' האחרונים ויש שמצדדין להאי גיסא ויש מצדדין לאידך גיסא, וידועין ד' הגרי"ז שהביא ראיה מד' רש"י בריש לולב הגזול דפי' ע"ד המשנה דלולב היבש פסול פירש"י משום דבעינן הדר וליכא, ומשמע מינה דסבר דהדר הוי חלק מן המצוה, דאי הוי מצוה נפרדת אמאי פסולה לצאת בו מצות לולב לחודיה, אמנם לפי ד' האחרונים מבואר בדעת השו"ע והטור דהוי מצוה נפרדת, דפסקו דציצין שאין מעכבין את המילה אינו דוחה את השבת, והיינו משום דשבת דוחה רק מצות מילה וכיון דהידור הוא מצוה נפרדת אינו דוחה שבת, וכן יש עוד כמה ראיות שכן סבר הטור והב"י וכן הרמ"א לא פליג על דבריהם, והדברים עתיקין.]

☆

ובתשו' רעק"א (מהדו"ת סי' י"ג) נשאל במי שהדליק נר חנוכה בליל ח', ושכח לברך על הדלקתה, ורק קודם שהדליק כולן נזכר דעדיין לא בירך, אם יש לו לברך או לא. והשיב, לענין ברכת להדליק לכאורה כבר גמר מצותה מיד כשהדליק נר הראשון, דמה שמוסיף הנרות רק מחמת הידור מצוה דלא שייך לברך עליו.

ואין להביא ראיה שמברכין על הידור מצוה מזה שאנו מברכין כל הבני בית, אע"פ דאינו אלא משום מהדרין דנר לכל אחד ואחד, זה אינו, דשאני התם דכיון דרצונו להיות מן המהדרין כוונתו שלא לצאת בשל זה המדליק, וממילא מחוייב מדינא וכו', אבל לענין מספר הנרות, מיד כשהדליק נר אחד יצא ידי המצוה, וההוספה רק מכלל המהדרין, וא"כ אין לברך עליו.

והביא שהפרי חדש (סי' תרע"ב) כתב שנאלתי היה עומד ליל ז' וכסבור שהוא ליל ו', והדליק ו', ואח"כ נודע לו שהוא ז' ושצריך להדליק עוד אחד, אם יברך. והשבת, כיון דמצות נר חנוכה איש וביתו, ואיך הוי משום הידור לא בעי לברוכי וכו',

אמנם הא"י רבא (סוסי' תרע"ד) כתב לדייק מהב"י אם אין דעתו לכך דסבר שלא יהיה לו יותר נרות, ואח"כ נודמן לו עוד צריך לברך, וכן משמע מד' הרמב"ם (מובא במג"א הל' לולב סי' תרנ"א ס"ק כ"ה, עכ"ד רעק"א, ועיי"ש מה שמכריע להלכה).

נמצא דהפ"ח סבר בפשיטות דאין מברכין על הידור, והא"ר סבר דמברכין.

ולפי המבואר לעיל שפיר איכא למימר דפלוגתתם תלוי בהחקירה הנזכרת אי הדין מהדרין בנר חנוכה הוא מדין הידור הנלמד מואנוהו, או שהוא דין מיוחד, והנפק"מ אי נימא דהוא מדין ואנוהו הוי מצוה נפרדת ואינו חלק מגוף המצוה, ואי נימא שהוא דין מיוחד בנר חנוכה א"כ הוי חלק מגוף מצות ההדלקה ובעצם תקנתה כמבואר לעיל באריכות.

על כן הרמב"ם לשיטתיה (וכן נקט כשיטתיה הא"ר) דמצות הידור בנר חנוכה הוא לאו מדין ואנוהו אתיא, אלא הוא דין מיוחד והוא חלק מגוף המצוה, א"כ שפיר שייך לברך על ההידור אם לא כיון לבו על שאר הנרות בשעת הברכה, דהרי הוא גם מגוף המצוה, משא"כ הפרי חדש סבר כשיטת התוס שהוא מדין ואנוהו א"כ לא שייך לברך עליה כיון שאינו חלק ממצות הדלקה, אלא מדין נפרד דהיינו מצות הידור דילפינן מואנוהו, ויש לפלפל בדבר וישמע חכם ויוסיף לקח.

אמנם הרבה אחרונים נקטו בפשיטות שמצות מהדרין אינו כשאר מצות הידור הנלמד מואנוהו, ואינו דומה בכמה וכמה דברים, חדא דהידור מצוה הוא עד שליש, ואילו הכא הוא יותר מזה, ועוד דההידור של המהדרין אינו תוספת הידור בעיקר המצוה, אלא הידור שלא לצאת מהבעה"ב אלא להדליק לבד, וא"כ ההדלקה של כל אחד ואחד מבני הבית יוצא בה עיקר המצוה, אחר שלא יצא ההדלקה מבעה"ב, וא"כ י"ל דהמהדרין והמהדרין מן המהדרין אינו יוצא ההדלקה בנר הראשון לחודיה, וא"כ הוי נמי חלק מגוף המצוה,

והשפת אמת (בשבת שם) בד"ה ת"ר וכו', כתב ממש כנ"ל וז"ל: אכן נראה לומר בזה דוודאי ההידור הוי מצוה גמורה, דכך הוא התקנה שמהדרין יעשו המצוה באופן זה וכו', ע"ש. ומשמע מדבריו כדעת הרמב"ם שכאן מצות ההידור הוא חלק מגוף המצוה ועצם תקנת חז"ל, ולא כשאר מצות הידור שבשאר מצות הנלמד מואנוהו.

קיצור דינים, מפסקי הראשונים והאחרונים עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

הוקים להורותם

כמה פרטי דינים בהלכות חנוכה

נערך ונסדר ע"י הרב נחמאל מיכל אברהם פרודמאן שליט"א

סדר הדלקת הנרות

בלילה הראשון ידליק בנר היותר ימיני ובליל ב' יברך על הנוסף שהוא השמאלי כדי להפנות לימין להורות על תוספת הנס.

יש לעמוד בצד השמאל כדי שיפגע בו תחלה ולא יצטוך להעביר על המצוות (דאם יעמוד בצד ימין אז בשאר הימים כשפושט ידו להדליק הנר הנוסף הוא מעביר על הנר הראשון).
אחר שהדליק נר הראשון יאמר הנרות הללו בעוד שגומר להדליק שאר הנרות ויש נוהגים לומר הנרות הללו אחר שהדליקו את כל הנרות (פמ"ג וסידור הרב) ולכן כששמע ברכה יכול לענות אמן אחר נר ראשון שזהו עיקר המצוה.

כשמדליק הנר לא יסלק את ידו עד שיאחז האור ברוב הפתילה (ביה"ל תרע"ג ס"ב, ובבן איש חי כתב טעם בזה כיון שאם לא ידליק אלא ראש הפתילה ויסלק ידו ממנה חשיב כאילו דלקה מאליה, ואינו מקיים מצוה בהדלקה).

הדלקה עושה מצוה לפיכך אם כבתה תוך הזמן אין זקוק לה להדליקה שנית ומ"מ לכתחילה ידליק בלא ברכה.

ואם מתחלה בעת ההדלקה לא אחז האור כראוי אינו יוצא, וכן אם כבה קודם שגמר להדליק כולם לא יצא המהדרין ויחזור וידליקם בלא ברכה, וכן אם לא נתן שמן כשיעור חצי שעה יכבה ויחזור וידליק בלי ברכה.

אחר ההדלקה לא יטלטל הנרות ממקום למקום אפי' אחר שדלקו חצי שעה כדי שלא יאמרו שלקחם להשתמש בהם, וכן לא ישתמש בהם דהרואה לא ידע שכבר עבר זמן ההדלקה (שעה"צ י"ב מדה"ח סי' תרע"ב) ומותר ללכת בחדר לאורם אם כבה השמש דלא חשיב תשמיש, (שע"ת תרע"ג סק"ג).

איסור אכילה

משהגיע זמן הדלקת הנרות אסור לאכול פת או מזונות יותר מכביצה, אבל טעימה דהיינו מזונות פחות מכביצה או פירות אפילו הרבה, מותר (סוסי' תרע"ב אחרונים, ובשעה"צ כתב להחמיר אף חצי שעה קודם הזמן).

ואף מי שנמצא בעיר אחרת והוא בדרך להדליק בביתו צריך להקפיד בזה אף שממילא אינו יכול להדליק עדיין, ואשה הממתנת לבעלה יכולה להקל בזה (קובץ מבית לוי בשם בעל שבה"ל).

ומצוי באנשים הנמצאים במקום העבודה או הנוסעים לאדמ"ר להדלקת הנרות וכדו' דצריכים להקפיד בזה.

מלאכה בעת ההדלקה

נוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בשעה שהנרות דולקות (שר"ע סי' תרע"א) והמנהג הוא רק בחצי שעה הראשונה שהנרות דולקות (כ"כ הפמ"ג ומרומז גם במשנ"ב סק"ד, וב' טעמים יש למנהג זה: א' כדי שיהא היכר שאסור להשתמש לאורה, ב' לפי שהוא יו"ט אצל הנשים שנעשה הנס על ידם) ודווקא מלאכות שיש בהם מעמל וטורח כגון תפירה, סריגה, כיבוס, גיהוץ וכדו' אבל לא במלאכות שאין בהם אומנות כבישול ואפיה וכדו' (דלא מסתבר שכאן שהוא רק מצד המנהג יהא חמור יותר מחוה"מ שהוא מדינת דגמ', קובץ מבית לוי, ועיי"ש עוד שיש גם להמנע משטיפת הרצפה).

עיקר המצוה שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה כדי לראות ולהסתכל עליהם ולשמוח בהם, ולא סגי שידליק וילך לו למקום אחר (מקור חיים סי' תרע"ב).

חינוך קטנים

קטן שהגיע לחינוך דהיינו קטן כבן ה' ו' שנים, חייב בהדלקת נר חנוכה (רמ"א סי' תרע"ה סעי' ג' ושר"ע סי' תרע"ז סעי' ב', ואף שהוא רק מצוה דרבנן שייך בזה מצות חינוך, משנ"ב סי' תרנ"ז סק"ג מהפמ"ג). אבל אינו יכול להוציא גדול בהדלקתו (עי' בשו"ע סי' תרע"ה ב' שיטות בזה, ולמעשה יש להחמיר, עי' במשנ"ב סק"ג) וגם למהדרין נר לכל אחד ואחד חייב להדליק (כ"כ הרמ"א שם, אך בביאורו"ל ד"ה ולדין ציין להמ"א בס' תרע"ז סק"ח שהביא מהשלטי הגיבורים דכיון דנר לכל אחד ואחד הוא רק הידור מצוה אין בזה דין חינוך עיי"ש, וכ"כ הפמ"ג משנ"ב סי' תרע"א, ובמשנ"ב סי' תרע"ז סק"ג הביא ב' שיטות בזה, אך י"ל דלאחר תקנת המהדרין הרי כ"א מבני הבית מכוון שלא לצאת יד"ח מראש הבית ושוב ה"ל כעיקר המצוה וחייב גם הקטן, וכן נוהגין, ועיין בדעת' סי' תרע"ז סעי' ב' שעורר על הפוטרים אותו מהידור מצוה מדברי הריטב"א סוכה דף ב' ע"ב גבי הילני המלכה דמצות חינוך יש לעשות בהכשר גמור בכל הפרטים עיי"ש).

וצריך להקפיד שנרות הקטנים ידלקו שיעור חצי שעה, ומצוי בקטנים שמדליקים הנרות המיוחדים לילדים שהם קטנים ביותר שצריך לראות שידלקו חצי שעה, ובשבת שמדליקים מבעוד יום וצריך שידלקו הנרות עד הלילה, אז צריך ליתן לקטנים בני חינוך נרות גדולות שיוכלו לדלוך עד הלילה.

הל מותר כיון שרגילין לאומרה וכל דבר שרגילים מותר לאומרם בעל פה (ביאור הלכה סי' מ"ט ד"ה כגון בשם תוס' ישנים דיומא).

ודווקא אם רגיל בפיו היטב שלא יבוא לטעות בו, כי בקל יכול לטעות כגון באמירת לא לנו, כשאומר "אזנים להם ולא ישמעו" לקאפיטל קל"ה בתהלים ויאמר "אזנים להם ולא יאזינו" ... ולא יצא ידי הלל וגם ברכתו יהיה לבטלה.

הלל ביהדות - אם קורא ההלל ביחידות, אם באפשרותו 'בקש מב' אנשים אחרים כשאומר הודו שיענו אחריו "הודו לה' כי טוב", (סי' תכ"ב סעי' ב' ברמ"א, ודווקא ב"הודו" ולא ב"אנא ה'", כיון דשייך זה ביותר דהרי אומר הודו ומשמע דלאחרים אומר כן, ואף דבהודו לה' בהלל הגדול שאומרים בשבת לפני "ברוך שאמר", אומרים אף ביחידות, שאני הכא דהוא דרך שירה צריך שיענו אחריו כמו בשירות הים).

ובקובץ מבית לוי מובא בשם בעל שבה"ל שליט"א דלקטנים יש להקל בנר אחד שידלוק כשיעור (דבהם אפשר לקיים המצוה כפי עיקר התקנה).

הלל בתנוכה

בתפילת שחרית כל ח' ימי חנוכה אומרים הלל שלם (סי' תרפ"ג, והטעם כיון דכל יום נעשה נס חדש ולכן גומרים את ההלל).

נשים - נחלקו הפוסקים אי נשים חייבות בהלל בחנוכה, ו"א דחייבות כיון דאף הם היו באותו הנ"ס (ש"ת התעוררות תשובה סי' תע"א, שד"ח אש"ד חנוכה סי' ט', שו"ת שבה"ל ח"א סי' ר"ה, והכינוח מתוס' סוכה דף ל"ה דנשים חייבות במצוות ליל הסדר כיון דהיי באותו הנס).

ו"א דנשים פטורות (שד"ח שם בשם החשק שלמה, ועוד פוסקים וכו"מ בביאור"ה סי' תכ"ב דרך בליל פסח הן חייבות, ובכלי חמדה פר' מקץ במילואים אות ב' דדוקא בפורים הם חייבות במגילה אף דהיי מצוה שהזמן גרמא, דפורים משום פרסומי ניסא יש רק מצות מגילה להן חייבות בזה, משא"כ חנוכה שיש ב' מצוות משום פרסומי ניסא דהם הדלקת הנרות והלל א"צ לחייבן בהלל).

ומ"מ אף להסבורין שאינם חייבות, יכולות הן לומר ההלל בברכה (ביאור"ה סי' תכ"ב ד"ה הלל).

הפסק באמצע ההלל - אסור להפסיק בדיבור באמצע ההלל, ואף בשתיקה אין להפסיק שיעור שהייה שיש בו כדי לגמור את כל ההלל.

אם שומע באמצע ההלל קדיש או ברכה, בין הפרקים מותר לענות אמן על כל ברכה או דבר שבקדושה ששומע חוץ מברוך הוא וברוך שמו, ובאמצע הפרק מותר לענות רק אחר ברכת "הקל הקדוש" ו"שומע תפילה", ועל קדיש רק "אמן יהא שמיה רבא", ול"אמן" של דאמין בעלמא, ובקדושה רק "לקדוש" ו"ברוך" (דבימים שגומרים את הלל דינו כהפסק באמצע קרי"ש, ובין הפרקים הם: בין "הללויה" ל"בצאת ישראל", בין "חלמיש למעינו מים" ל"לא לנו" וכן הלאה, ובין "לעולם הללויה" ל"הודו לה' כי טוב", ו"א דגם בין "כי לעולם חסד" ל"מן המצר").

טעמימה קודם הלל - אין לטעום קודם הלל, ורק מי שלבו חלש יש להקל בטעמימה (שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' מ' דמי לקודם התפילה דהלל שייך לתפילת שחרית, אלא שהוא סובר דגם קודם התפילה אינו אסור למי שלבו חלש, וכן נקט למעשה בדעת סי' תכ"ב שאסור בטעמימה קודם ההלל).

אמירת ההלל - יש לאומרה בעמידה (סי' תכ"ב סעי' ז', והטעם לפי שההלל היא עדות שבחו של מקום ונפלאותיו ונסים שעשה לנו, ועדות צריך שתהא בעמידה, וכן כתוב הללו עבדי ה' ש"עומדים", ומיהו בליל פסח מתוך שחולקים אותו ואין אומרים אותו כולו כאחד, לא מטרחינן לעמוד בכל פעם, ועוד שבלייל פסח היא בדרך חירות וזהו בישיבה והסיבה).

ובדיעבד אם קראה בישיבה יצא, ולכתחילה יש להיזהר שגם לא יסמוך עצמו על השולחן או כותל וכדו' בענין שאם ינטל הוא יפול (ביאור"ה שם בשם מ"א). אך מי שקשה לו העמידה אף לכתחילה יכול לשבת (ערוה"ש שם). הלל בעל פה - מותר לקרוא הלל בעל פה, ואף דבברים שבכתב אין רשאים לאומרם בעל פה, אמירת

כ"ל מצוה ותורה אור

לאור בקשת רבים מאנ"ש לומדי חבורתנו הע"י שומחים אנו להודיע בזה כי במשך ימי החנוכה תתקיים אי"ה שיעור מיוחד לאלו שאין ביכולתם להשתתף בשיעורין תמידין כסדרן

השיעור תתקיים בלילי חנוכה בבית הגה"צ ראש ישיבתנו שליט"א בשעה 8.30 בדיוק

ואך מן המותר להאריך בגודל החיוב להתחזק בימי אורה אלו בלימוד התורה והזמן גרמא להתעורר להיות מוסיף והולך בקביעות עתים לתורה

ביקרא דאורייתא
המארגנים

ג.ב. הש"עורים הקבועים יתקיימו בחנוכה כפי החלטות הדגנדי שיעורים שליט"א

תולדותיהם של צדיקים ומעשיהם הטובים של בעלי ההילולא אשר בשמותם נקובים

הילולא דצדיקא

הגה"ק רבי חיים בן הגה"ק רבי שלמה ז"ע מטשערנאוויץ
בעל "באר מים חיים" יומא דהילולא כ"ז כסלו (תקע"ח)

נאלה תולדות

הגה"ק ר' חיים מטשערנאוויטץ נולד בשנת תק"כ לאביו ר' שלמה שה' מרביץ תורה בק"ק הורודנאק, ויסופר שנולד בזכות מסירות נפשו לקיים מצוות חליצה להוציא את אשת אחיו מכבלי העיגון, ועל אף המרחק הרב לא עצרוהו קור וחום לקיים המצוה ואח"כ לא רצה לקחת ע"ז שום תשלום ממנה, ובשובו משם נגלה אליו אליהו הנביא ובישרו שבזכות המצוה שקיימה תוך מסירות נפש עצומה יזכה שיוולד לו בן בעל נשמה גבוהה וקדושה, אשר אור תורתו וקדושתו תאיר ותזרח על פני תבל, ואכן לתקופת השנה נולד לו בן ויקרא שמו בישראל חיים, שהתפרסם ע"ש ספרו הק' "באר מים חיים".

עוד בהיותו יניק וחכים כבר החלה רוח ה' לפעמו וראו בו כגדולות נוצר ולאילנא רברבא יתעבדי, ושעל הנער הזה בישר אליהו הנביא שאורו יאיר על פני תבל. בצעירותו נשלח ע"י אביו ללמוד תורה בבוטשאטש שהיתה עיר גדולה לאלוקים חבירו היה הגה"ק ר' אברהם דוד מבוטשאטש בעל ה"אשל אברהם" ו"דעת קדושים" בבוטשאטש אם כי היה גדול ממנו בשנים, ויחד קיבלו את תורתם מפי רבם הגאון רבי צבי הירש קרא אב"ד בוטשאטש ובעל "נטע שעשועים".

באותו זמן החל גם להסתופף בצל רבו המובהק הגה"ק ר' יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע, שם התבלט כאחד המיוחדים שבחבורה, כשרבו מרעיף עליו אהבה וחביבה מיוחדת, הדבר בא לידי ביטוי עז בהסכמתו של הגה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ ז"ע (בנו של הגה"ק מזלאטשוב ז"ע) על ספרו "שער התפילה", וז"ל: "ראיתי וידעתי מטעם עריבות חבת ידידות מכבוד אבי אדמ"ר הרב הקדוש החסיד המפורסם לכל באי עולם מוה"ר יחיאל מיכל זלה"ה אליו, שחיבבו ביותר ויותר, כבבת עינו היה אצלו ואהבת עולם חיבב".

כמו כן ביקר בהיכלי הקודש של המגיד הגדול ממעזריטש, הגה"ק ר' פנחס מקאריץ ז"ע, והגה"ק ר' ברוך ממעזיבז ז"ע.

על כס הרבנות

בתחילה כיהן כרב בעיר קוזובא ואח"כ בעיר קריפטץ, אך שם לא האריך ימים על ממלכתו, וסבל רבות מתושבי העיר שהוכיחם רבות שישבו מדרכיהם הרעים, לבסוף מחמת ריב שפרץ בינו לבין תושבי העיר שלא אבו לקבל את תוכחתו, נאלץ לעזוב את העיר.

בשנת תקמ"ט נקרא לכהן פאר כרבה של טשערנאוויטץ אשר בגליל בוקאבינא, שם הנהיג את עדתו ברמה, אשר אהבוהו אהבה עזה, לאחר כמה שנים התמנה לרב הגליל של בוקובינה כולה, ואף אושר והוכר רשמית ע"י השלטונות האוסטרים ששלטו שם באותה העת.

בגלילות בוקאבינא וולחייא, היו התושבים נמנים על פשוטי עם ובעלי נפש גסה, הגה"ק בענותותו הגדולה התהלך עמם באהבה וחביבה ובדרכי נועם היטה את אורחותיהם לטובה, בכל מקום אליו הגיע לא נח ולא שקט עד אשר ביסס שם את יסודות היהדות, על ידי ייסוד בתי מדרשות והחדרת החינוך הטהור לצעירי המקום, כאשר הוא מרעיף עליהם אהבה וחביבה, ומשפיע עליהם מהודו ומיראתו הטהורה.

מספרים זקני העיר טשערנאוויץ מה ששמעו מאבותיהם שמוראו וחיתתו של הגה"ק הי' על פני כל אנשי העיר ותקיפותו ועוז רוחו בענינים הנוגעים לכבוד שמים, עוברות כחוט השני בין כל שנות רבנותו, מעולם לא נרתע למחות בידו פורצי גדר, גם כאשר נגע הדבר לכבודו, אלו שהעזו להמרות את פיו היתה במ יד ה' ונענשו קשות, כאשר סירב אחד לצו ב"ד היה הגה"ק קורא מתוך החומש את העונש הקבוע לו, וכפי שמסופר על איש אחד שקרא לו שיבוא להתדיין לפניו ולא רצה לבוא, והיה שולח שליחים להתרותו, ומשלא נענה לשלוחים לקח את החומש בידו וקרא את העונש למי "שלא ישמע לכהן שבימך שאנוכי אדרוש מאתך", ומיד נענש המסרב במיתה רח"ל.

בעירו היה גר בעל מגן נפלא ושמו שמעון, בשירתו הנפלאה היה כובש את ליבם של יהודי העיר, עד אשר באחד הימים החליטו פה אחד עם ראשי הקהילה למנותו כחזן בית הכנסת בעיר, הגה"ק אשר נודעו לו דרכיו המקולקלים של אותו חזן, לא אבה ליתן את הסכמתו לכך, אולם דעתו לא התקבלה על ראשי הקהילה שחשקה נפשם בשירתו של אותו שמעון, כשנוכח הגה"ק כי מחלוקת גדולה תצמח באם יצא נגדם בעוז ובתוקף, שלח ל ידידי הרבנים הגאונים מכתב כתוב ברמיזה: "שמעון דורש כל אתין שבתורה, "את" החזיר, "את" הנבילה, "את" הטריפה, כיון שהגיע ל"את" ה' אלוך תירא פירש", במכתב תשובתם כתבו אלו, כי למען הרבות שלום ימנע מלהכריז מלחמה נגדם, בסוף תשובתם הביעו אלו את תקוותם כי בוודאי ימצא ברוב תבונתו דרך מחוכמת

לאיש אחר, ויש שאמרו כי קומתו היתה מזדקפת מערש"ק אחרי המקוה עד מוצש"ק וגדלה במידת ראש.

ובספר קדושת יעקב מביא מה ששאל המחבר את אביו ר' משולם נתן מרגליות שהסתופף בצילו של הגה"ק מטשערנאוויטש, וז"ל שם: "שאלתי את אבי ז"ל, אם אמת הדבר מה שאומרים כי מן ערש"ק אחר טבילתו עד אחרי שב"ק גבה במידת ראש, והשיב לי: בני, אתה ידעתי כי אין דרכי לגום וגם לא מדותי בקומתו, אך זאת אומר אני לך במרחץ ובבואו משם, וממש לא בא אותו האיש שהלך, ונדמה כליל לאיש אחר בצורתו בקומתו ובכל תואר גופו הקדוש היה משונה מבראשונה", כן היו אחדים שפי' ענינה של הגבהה זו שבמשך ימי החול התהלך בכפיפת קומה ולא כן ה' בשב"ק, ומשו"ה נדמה ה' כן.

דרכו בקודש היתה להתפלל בעצמו לפני התיבה כל התפילות ולקרוא בתורה בשבתות וימים טובים, ואש קודש בערה בו אז ובקע רקיעו בתפילות, ורק כשהיה תלמידו הרה"צ ר' משולם נתן מרגליות שובת אצלו היה מכבדו בקריאת התורה, וה' מתבטא אליו: "אילו זיכני הש"ת בכלי נגינה כמותך הייתי רק צועק ומרנן להש"ת כל המעת לעת של שבת קודש".

מסופר כי פעם כאשר ראה בשב"ק יהודי ישן שנת ישרים מיהר לזלף עליו מים חיים בחושבו לגודל מדרגתו כי וודאי נתעלף, לאחר שעמד על טעותו, מיהר לפייסו, ולאות כן הניח את ידיו הקדושות על ראשו ובירכו, מני אז נבצר ה' מאותו יהודי לישון ביום השבת.

צדיקים במיתתן קרויין חיים

מסופר שאיש אחד היה מקורב אליו מאוד, ופעם אמר לו הבאמ"ח שבעת צרה יצייר לפניו את צורתו, ופע"א כשהי' בבית המרחץ שפך עליו אחד דלי מים רותחים ונכוה מראשו ועד רגליו, ושכב כמו אבן, אבל פתאום ראו אצלו השתנות לטובה, ומצבו השתפר מרגע לרגע, ואח"כ קם וסיפר שראה את רבו שהי' כבר לאחר פטירתו ומשח אותו בשמן ותיכף הרגיש הטבה.

איש אחד חשוך בנים היה גומר מדי שבוע בשבוע את הספה"ק "באר מים חיים" לפרשת השבוע, יום אחד כשישב ולמד נרדם וראה נשמות מעלמא דקשוט, שאל אותם אם יש ביכולתם לעזור לו, אמרו לו שיסע לבעל באמ"ח, אמר להם והרי המרחק רב, אזי לקחו אותו והעמידו אותו על קברו, נכנס לתוך המערה וראה את הבאמ"ח לומד בפרשת תזריע בספרו הק' "באר מים חיים", שאלו מה חפצו, וענה שרוצה להוושע בבנים, שאל אותו אם הוא יודע מספר ימי טומאה וטהרה כשנקיבה תלד, ענהו שמונים יום, אמר לו שיחלק מאה ושישים רובל לטובת נשמתו ויולדו לו שני בנות, האיש התעורר משנתו, ותיכף שלח לאחיו שהי' גר בצפת מאה ושישים רובל לחלקם לצדקה, ולתקופת השנה נולדו לו שתי בנות, האיש הלז המשיך לשלוח את המאה ושישים רובל בכל שנה עד לפרוץ מלחמת העולם הראשונה.

זכותו הגדול יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

להדיח את שמעון ממשמרתו, בסופו של דבר אכן נתמנה אותו שמעון למשרה הרמה, הגה"ק ניסה לקרבו ולדבר על ליבו שיחדל ממעשיו המקולקלים, אולם כשנכח לראות כי דבריו נופלים על אזנים ערלות החליט לפעול בדרך אחרת, הוא החל להתיידד עמו, בכל סעודה שהסב בה הגיש לו הגה"ק כוס יין ישן, וכך הרגילו בשתייה, עד שבמשך הימים התחיל הלה להתגולל ברחובות העיר אפוף שכרות ונתבזה כאחד הריקים, אנשי הקהל אשר הדבר הסב להם בושח וחרפה, העבירוהו תיכף ממשמרתו, ואז נוכחו הכל לראות כח ראייתו העמוקה של רבם ומיהרו לפייסו ולבקש את סליחתו.

עשרים ושלוש שנים ארכה כהונתו, עד אשר פרצה המלחמה בין אוסטריא לראמעניא, וכתוצאה מכך עבר כל חבל בוקאבינא לידי האוסטרים שהחלו להצר את צעדי היהודים כשגזרו לאסור תפילה בציבור, וכן על חובת הלימוד בבתי"ה הממשלתיים. הגה"ק לחם כנגדם בכל עוז כאשר הקהיל קהילות ברבים ולימד את עדתו תורת ה', ובזה הצית כאש את זעמו של שר העיר וצויה לאסור בבית האסורים, ורק לאחר מאמצים רבים של אנשי קהילתו הצליח להשתחרר אבל הוא נאלץ לעזוב את העיר, בצאתו את העיר פקד על משמשו שנשאר בעיר שישים עינו על הביהמ"ד וישמרנו מכל משמר, מאוד מאוד החשיב והעריך הגה"ק את בית מדרשו וקדושה מיוחדת שררה עליו, וסיפרו זקני העיר טשערנאוויטש כי הביהמ"ד עמד מול פרעות ומלחמות רבות שהי' מנת חלקם של תושבי בוקאבינא, ובעוד שכל הבתים הסמוכים אליו נהרסו עד היסוד, עמד הביהמ"ד על תילה רבות בשנים, ועד היום הזה בנוי לתלפיות ביהמ"ד הנקרא ע"ש ה"באר מים חיים".

לארץ החיים

אז התכונן למלאות את שאיפתו העזה מאז, לעלות ולחונן את עפרה של הארץ הקדושה, ויהי בצאתו מן העיר טשערנאוויטש יצאו אנשי העיר ללוותו כשלא יכלו להיפרד מרבם ומאורם, הגה"ק הבטיח להם אז שלעולם יהא נקרא ע"ש העיר הזאת טשערנאוויטש, ואכן ע"ש זה נקרא עד היום הזה על אף ששימש ברבנות בכמה עיירות. בדרכו לא"י עבר דרך העיר בוטשאן ולהפצרת בני העיר נעתר לכהן פאר בעירם, כמו"כ כיהן אח"כ בעוד כמה קהילות שונות וחשובות, מוהילוב, וקשינוב, עד אשר עלה בידו להגשים את מאויו לעלות לא"י שם השתקע בעיה"ק צפת, ובה חי את שארית ימיו בקדושה ובטהרה עד יום הסתלקותו לגנזי מרומים ביום כ"ז כסלו נר שלשי דחנוכה שנת תקע"ח לפ"ק, מקום מנוחתו הוא בבית החיים בצפת במערה הנקראת "מערת הבאר מים חיים" הנמצא בקרוב מקום לציון הבית יוסף, בין הב"י ובין האלשיך הק'.

ביום השביעי נתעלה

נודעת ומפורסמת עבודתו הנוראה והשגותיו הנפלאות ביום שבת קודש, עד שהעידו עליו כי לאחר בואו מבית המרחץ נשתנה צורתו בלילתי הכר והי' נדמה

אשירה לה' מי גמ"ל עלי

בשם קרוב לאלפיים חניכי מוסדותינו ועשרות הכלי קודש,
נישא בזה אלומות גודש, בברכת מזל טוב, מריחוק מקום
וקירוב לב, קדם מע"כ ידידינו ומכובדינו האי גברא יקרא,
רודף צדקה וחסד תדירא, עומד ברוח נדיבה לימין מוסדותינו
המעטירה, יהודי"ה אתה יודוך אחיך בעוז ובתפארה,

הר בני הנגיד הנכבד והמפואר

מוה"ר משה לייב

גאלדבערגער הי"ו

אב"י בעזאב"י בארא-פארק יע"א

דרגל השמחה שבמעונו, רוממות קל בגרונו
בהולדת בנו גי"ו
למזל טוב

וצרופה ברכתינו המרובה, בכל לשון של הודאה וחיבה,
שיזכה לרוות מיוצ"ח תענוג ונחת, מתוך אושר ועושר
והרחבת הדעת, וימשיך לעמוד לימין מוסדותינו הקדושה,
ובשכר זאת יתברך בכל ברכאן דנפישא.

החותמים למען שמו בהוקרה והערכה
הנהלת מוסדות סאטמאר
קרית יואל - בני ברק יצ"ו

דבר בעתו

לקט אמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון,
בגודל קדושת הימים הבעל"ט וסגולתו

הכנה לחנוכה - ימי החנוכה

שמתרבה הרגש וההתפעלות, וממש הכי הוא, והתועלת בו אף שאחר כך נסתלק מכל מקום הרשימו נשאר בו ועל ידי כן נקל להשיג אחר כך בכח מעשיו, ועל כן יש לומר דכן הוא בחנוכה דכל אורות חנוכה של כל שמונת הימים באים כולם יחד ביום הראשון אלא שמסתלקין ונשאר הרשימו מהם וזוכין בהם אחר כך יום יומו, ובהאריז"ל איתא דביום ראשון היא המדה הראשונה מ"ג מידות של רחמים, וידוע שהוא בכתר והוא כלל כל המידות.

ובכן י"ל דהיינו דרמזו הש"ס דבכ"ה בכסלו יומי חנוכה שכל ימי חנוכה הם כלולים בכ"ה בכסלו, ומעתה יש לומר דהיינו טעמא דבית שמאי דביום הראשון מדליק שמונה, אך בית הלל סברו דהאור יותר ביום הראשון הם מתנה מן השמים וההדלקה מתייחסת ביותר למה שזוכין מכח מעשיו, יום אחר יום מתעלה והולך על כן מוסיף והולך וביום השמיני מדליק שמונה, ומכל מקום מודים בית הלל שביום הראשון נקבצו ובאו כל האורות של כל שמונת הימים וכולל הכל, ובוה מיושבת קושיית הבית יוסף שביום הראשון היה להם פך אחד ולא היה בו נס, ולהנ"ל נחא. (שם משמואל)

הגם שסידר האר"י בכוונות (פרי עץ חיים ש' החנוכה) שם אל לילי הראשון של חנוכה, אמנם ההמשכה משם זה מאיר לכל השמונה לילות בסוד שם א"ל המאיר לתמניא תיקוני דיוקנא, וזהו שאמרו חז"ל בכ"ה בכסלו תמניא יומין אינון, דהיינו שבכ"ה בכסלו שכוונתו בשם א"ל, בו נכלל כל תמניא יומין, וממנו יוצאת האורה. (עבודת ישראל)

שבת חנוכה - מה שאחז"ל פסיעה גסה נוטלת אחת מת"ק ממאור עיניו של אדם, גסות מורה על התעבות החומר שעיי"ז ניטל אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם היינו מהארת הדעת שלו ומאי תקנת' בקידושא דבי שמשא שע"י קידוש של שבת מחזיר לעצמו הארת הדעת מכח האמונה שמעיד על הש"ת שחידש עולמו וכו' ובמיוחד בשבת חנוכה שמדליקין בו ב' נרות נר שבת ונר חנוכה וב"פ נר בגימ' ת"ק שהוזמן מסוגל תיקון הארת הדעת. (תורת אבות)

פתילות ושמינים שאין מדליקין בהם בשבת וכו' לרמז בזה על הנשמות הנדחים שמנים רמז לנשמה ופתילות רמז לגוף השמינים ופתילות שלא היה להם עליה בשבת כידוע שיש כמה פגמים שאדם ח"ו פוגם אשר עיי"ז נדחה כמה וכמה זמנים מלעלות למקום שורשו על כל זאת גדול שבת וחנוכה להיות עליה גם להנשמות הנדחים לחזק. (תפארת שלמה)

כ"ג כסלו - מה שאמרו חז"ל (שבת כג) הזהיר בנר חנוכה הוי"ן ליה בניס זכרים שיהיו תלמידי חכמים, והרי כולי עלמא מדליקין נרות חנוכה ואין כולם ולא רובם זוכים לבנים זכרים ושיהיו תלמידי חכמים, אין לתמוה מזה שהאמת הוא חכמים הם אמת ודבריהם אמת, וכפי מה שכל העולם מדליקין נרות חנוכה, שרובא דרובא יוצאין ידי חובתם, אבל מיעוטא דמיעוטא זהירין להדליק כפי כל פרטי המצוות והדקדוקים וכו', ודע כי נרות חנוכה הם ל"ז בכל השמונה לילות, והזהיר בהם יוצה לחכמה, והסוד "לו חכמו ישכילו זאת" (דברים לב, טט) - כל הזהיר בל"ז נרות של מצות חנוכה יוצה לבנים בעלי חכמה, אימתי אם "ישכילו זאת", ר"ל אם יתכוונו להזהר בזאת המצוה בכל פרטיה ודקדוקיה וכו'.

ולכן הזהיר בנרות חנוכה צריך להקדים שני ימים קודם לתקן הנרות ולהזמין שמן זית להדלקה, ולהעלות מ"ה פתילות, ל"ז פתילות לנרות מצוה, ושמונה פתילות של חול לשמונה לילות - אחד בכל לילה, כשתצרך חשבון השמונה פתילות עם הל"ז נרות יעלו מ"ד - כחשבון ד"ם, והכוונה שהזהיר בהם ינצל מדם, ושישוב ה' מחרון אפו ויעמוד מכסא דין לכסא רחמים כנ"ל. (קונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה - מתוך כתב יד ישן, ובסופו כתוב: אלו הן דברי אליהו זכור לטוב שמסר לרבינו יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד ז"ל)

ערב חנוכה - אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה לדעת בארץ דרכך וגו' דהנה השפע והבהירות שמוריד הקב"ה לישראל מתחלת מחנוכה כי עד חנוכה הוא הושענא רבה שהוא גמר החתימה, הלכך ערב חנוכה הוא גמר חתימה ובחנוכה מתחלת השפע והבהירות חדשה להוריד על נשמת ישראל ולכן מדליקין נרות חנוכה שהם אור לרמז על אורות הבהירות שמתחילין אותן הימי (תולדות אהרן)

יום א' דחנוכה - ועל כן כל שמונת ימי חנוכה כולוהו כלולין ביום הראשון כ"ה לחודש, ומעתה כך הפירוש של דברי הש"ס, מאי חנוכה, היינו למה נקראו ימים אלו חנוכה חנו-כה, על זה אמר בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה, באותו יום כלולין כל יומי דחנוכה לכן נקרא חנו-כה. (שם משמואל)

وهוא על פי מה שכתב הרח"ו דביום המילה נקבצו ובאו בתינוק כל הנפש רוח ונשמה כדי שכולם יזכו במצות מילה אלא שאח"כ מסתלקין עד שיזכה בהם אחר כך בכח מעשיו, וכבר הגדנו שכך הוא בכל המצוות כמו שנראה בחוש מיום הראשון שמתחיל להניח תפילין או ביום חתונתו

פך אחד סאן טהור

גיסט אריין "שמון זית זך" אינעם
פך שמון טהור" בחותמו של כהן גדול!

כדי די ליכטעלעך פון די טויזנטער תשב"ר במוסדותינו הק'
אין ירושלים און בני ברק זאלן קענען לייכטן בקדושה!

ביטע נעמט אויף אונזערע עסקנים בסבר פנים יפות
און זייט אייך משתתף מיט א שיינעם סכום

"חנוכה געלט"

לטובת מוסדות יטב לב דרב"י בארה"ק

ירושלים
בני ברק

מוסדות יטב לב
דרב"י בארה"ק

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

פנימי — מט — בלתי מוגה

יום ה' פרשת וירא תשס"ט לפ"ק

ביקור בבית כ"ק אדמו"ר מבוהוש שליט"א

בני ברק

זצ"ל אבד"ק סקלען בעל שם ושאריית ישראל, און דער רבי שלום יוסף פון בוהוש האט איהם מחנך געווען. אונזערע רביס פלעגן נישט רעדן אזוי מיט בחורים קיין הדרכות נאך פאר די חתונה, ווען ער האט געדארפט א שידוך טוהן האט ער אים אנגעזאגט אז די ערשטע זאך זאל ער בודק זיין צי זי גייט זיך אפשערן. ער האט בכלל נישט געוואוסט פון אזא מושג.

שפעטער מיט די יארן האט ער געזאגט אזא חידוש וואס דער רבי אליין האט מיר אנגעזאגט, אזא נבואה...

רבינו: דער אמת איז אז ס'איז בכלל נישט קיין אונגארישע זאך, דאס איז נאך פון סך פריער, דאס איז נאך פונעם וועד ארבע ארצות, זיי האבן דאס איינגעפירט.

האדמו"ר מבוהוש: דער מקור איז נאך פון זוהר הקדוש.

רבינו: דער זוהר חק' איז שטארק מפליג דערין (פר' נשא, ועי' בזה בשו"ת התם סופר או"ח סימן ל"ז).

האדמו"ר מבוהוש: אינטערעסאנט, דער וועד ארבע ארצות איז דאך געווען אין פוילן, און דארט איז נישט געווען אזוי שטארק.

רבינו: די סיבה פארוואס דאס ענין איז נפרץ געווארן און אידישע מעכטער האבן זיך אויפגעהערט צו שערן איז געווען ווייל דער רוסישער צאר האט נישט געלאזט די נשים זיך שערן, פוילן האט נאך באלאנגט פאר רוסלאנד – א גרויס חלק פון פוילן, אויסער גאליציען – מילא איז דאס געווען די סיבה אז ס'איז נפרץ געווארן.¹

רבינו: וואס מאכט מען עפעס גוטס?

האדמו"ר מבוהוש: ווען דער ריוזשינער האט זיך משדך געווען מיט רבי'ן ר' הערש מירמאנוב האט ער געפרעגט וואס איז זיין יחוס, האט ער געזאגט "כ'פרוביר נישט קאליע מאכן, פאררעכטן דאס אלטע און נישט קאליע מאכן דאס נייע".

רבינו: יא, און דער ריוזשינער האט דאס געהערט האט ער געזאגט "גענוג, גענוג".

האדמו"ר מבוהוש: דאס איז אונזער תפקיד, פרובירן נישט קאליע צו מאכן... מ'פרובירט, צי עס געלונגט... רבינו: דאס אליין איז זייער א גרויסע זאך.

האדמו"ר מבוהוש הציב לפני רבינו שליט"א את בניו והתניו שליט"א, ופרט שמות מחותניו ביניהם הרבנים הגאון"צ ממאקאווא שליט"א.

רבינו: כ'זע איר האט אונגארישע מחותנים...

האדמו"ר מבוהוש: ס'איז געווען אמאל א תקופה ווען מ'האט געזוכט זיך משדך זיין מיט אונגארישע אידן, ווייל זיי זענען געווען ערליכער, זיי האבן מסכים געווען זיך אפצושערן.

רבינו: אין פוילן איז געווען זייער נפרץ דאס גיין מיט אייגענע האר, אין אונגארן איז דאס געווען שטארק אפגעהיטן.

אינדערהיים פלעגט מען זאגן אזוי "מ'נעמט א פוילישן איידעם, און א אונגארישע שנור".

האדמו"ר מבוהוש: דער סקלענער רבי (רבי אליעזר זוסיא זצ"ל בעל נועם אליעזר) ז"ל האט דערציילט אז ער איז געווען א יונגער יתום [מאביו הגאון רבי ישראל אברהם פארמוטאל

1

עי' בשו"ת ובחרת בחיים להגאון רבי שלמה קלוגער ז"ל (סימן פ"ו) בתשובה לק"ק בארדיטשוב שבחסיא, וז"ל השואל "כאשר כבר נודע למעכת" הגוייה אשר תחדשה פה במדינה, שלא יגלוה הנשים שער

עם זענען אזוי געווען פארשידענע גזירות אין יענע צייט, וואס דער צאר האט ארויסגעגעבן. ער האט אויך נישט געלאזט גיין מיט פיאות. די פוילישע חסידים האבן נישט געקענט גיין מיט פיאות, זיי האבן דאך אבער יא געוואלט גיין מיט פיאות, האבן זיי דאס באהאלטן אונטערן הוט. דאס וואס די גערער חסידים גייען היינט מיט די פיאות אונטערן הוט איז מחמת די גזירה, דאס איז נאך פון יענע תקופה.

ער האט אויך גע'אסר'ט צו גיין מיט לאנגע מלבושים, עס איז געווען א גזירה. דער ר"ם (הגה"ק בעל חידושי הר"ם זצ"ל מגור) האט דעמאלטס געזאגט אז מ'דארף יא גיין, ער האט געזאגט אז דאס איז 'ערקתא דמסאני' (סנהדרין עד.), א שעת הגזירה, און ס'איז יתיר ואל יעבור, אזוי האט דער ר"ם געזאגט.

דער ר"ם אליינס איז יא געגאנגען מיט לאנגע מלבושים, און מ'האט איהם אפגעהאלטן, מ'האט איהם ארעסטירט, ס'איז געווארן א מהומה אין ווארשע, ס'איז צוזאמען געלאפן א המון מיט אידן צום פלאץ וואו מ'האט איהם ארעסטירט, און דער גובערנאטאר האט זיך דערשראקן ווען ער האט געזעהן אזויפיל מענטשן, ער האט מורא געהאט אז עס וועט ווערן א רעוואלוציע, האט ער געהייסן אז מ'זאל איהם ארויסגעבן, און דעמאלטס איז בטל געווארן די גזירה.²

ראשון, ובספרו שנות חיים (תשובה ש"ח) כתב וז"ל ובפרט במדינת רוסיה דהגזירה היו שם שילוב הנשים בשערות וכו' והרבה עשו כן מבח הגזירה.

ועי' בשו"ת דברי יואל (א"ח סי' י' אות י"א) וז"ל, אך פירצה זו של גילוי שער נפרץ כבר ברוסיה מעת שהיה באיזה זמן גזירת המלכות שלא ילגחו הנשים שערן, ודהי על זה עונש קשה של משפט מאסר ולא יכלו לגלח שערן מחמת הסכנה, וזה הביא אח"כ שבאו לידי גילוי שער ושוב נעשה להם בחיתור מחמת שעבר ושנה, ואף שנתבטלה הגזירה אח"כ, אבל הפירצה והחיתור של עבר ושנה לא נתבטל, ונפרץ כ"כ עד שלא יכלו גדולי הדור לתקנו, עכ"ל.

2

בענין גזירת המלבושים הרחבנו במאמר גדול ומקיף בגליונו של חג הפסח דאשתקד במאמר "שלא שינו את מלבושים" אשר בו הצגנו את כל פרשת הגזירה וכל פרטיה, עיין שם ותמצא נחת, ועתה נצטט בקצרה:

גזירת המלבושים היתה אחד מן הגזירות המרות שגזר הצאר ברוסלאנד על היהודים, בין תוך שאר כל הגזירות הנוראות הידועים שגזרו על ישראל, במטרה להטמיע את עם ישראל בין כל העמים רח"ל, כגון גזירת הגירוש מהכפרים, גזירת חטיפת הילדים הנודע בשם 'קאנטניסטן', גזירת השקאלעס, וגזירת המלבושים.

גזירת המלבושים היתה גם כתוצאה מן פעולות המשכילים אשר לבוש היהודי היתה לענינים בעיניהם, והם הסתו את פקדי הממשלה לאסור גם ענין זה על היהודים ללבוש הבגדים המסורה להם והארוכים,

האדמו"ר מבוהוש: די גזירה איז ארויסגעגאנגען בשנת תרי"א, דאס איז געווען גלייך נאכן הסתלקות פונעם ריזשינער, ס'איז געווען די שאלה צי מ'דארף האבן מסירות נפש דערויף צי נישט, איז געקומען צום זיידן רבי שלום יוסף פון סאדיגורא (בן הרה"ק מריזשין זי"ע) - כ'האב דאס געהערט פון א איד וואס האט דאס געהערט פון איינעם וואס האט דאס געהערט בשעת מעשה - איז געקומען א מוראדיג שארפע תשובה, א פחד, האט ער גענטפערט "אם תמצוי לומר סברא, אם תמצוי לומר קרא, אם תמצוי לומר סברא" אז מ'גייט אנגעטון ווי זיי ווערט מען אזוי ווי

ולדאבן לב הצליחו בזה לפשל ענין זה אצל הממשלה ובשנת תר"ד יצא צו המלכות לאור שכל היהודים אסורים ללבוש בגדיהם המיוחדים להם הארוכים ומחוייבים להתחיל בגדיהם למלבושי הגויים, רק נתנו ארכה כמה שנים עד לזמן הוצאת הגזירה לפועל. וסיפור הדברים עי' בספר זכרון יעקב (להעסק העדע רבי יעקב לפשיץ ז"ל די מיט של הגאון רבי יצחק אלחנן מקאמאנא, ח"א פרק טו). מקודם היתה הגזירה ברוסלאנד ואח"כ התפשט גם לפולין.

בראש המערכה לביטול הגזירה נתייצבו אז הרה"ק רבי יצחק מווארקא והחידושי הר"ם, ונסעו גם אל הרה"ק אורי ישראל מהר"י מריזשין זי"ע להשתדל לביטול הגזירה. ושלחו איגרות להשר"ר משה מאטניופרי ז"ל שעשה פעולות לבטל הגזירה, אך ללא הועיל. ועי' בספר אגרות הרה"ק מרוזין (ח"ב אגרת ל"א) מה ששלח הרה"ק מרוזין אליו בזה.

בשנת תר"א יצאה הגזירה אל הפועל, והחוק פורסם בחוצות הערים בשפת פולין ובשפת אידיש וכו' סעיפים למלבושי הגברים, ועוד כמה סעיפים למלבושי הנשים, ואסרו לגדל זקן ופיאות, ולנשים לגלח השערות ועוד, ואז התחילו שוטרי העיר לתלוש בכח את הפיאות ולגזוז הווקנים, ומאות יהודים הוכו באכזריות והושלכו לבית האסורים.

ועי' בזה בספר מאיר עיני הגולה (תולדות החידושי הר"ם, ח"א סימן שצט-ת) סיפור הדברים באריכות, שגדולי הדור בפולין החידושי הר"ם והגה"ק רבי אברהם לאנדא מטשענעב הביעו שעל פי דעתם מחוייבים למסור נפשם על זה, וישראל קדושים מסור נפשם על זה, והשוטרים הקלגסים כשראו ברחוב יהודי עם זקן ועם פיאות התנפלו עליו וגזזו אותם והשליכוהו לבית הסוהר, ועמדה להם מסירת נפשם עד שבחשדי ה' נתבטלה הגזירה, עי"ש.

כפי דעת החידושי הר"ם ומהר"א מטשענעב שצריך למסור הנפש על זה, כי הוא נחשב כשעת השמד, ובשעת השמד צריך למסור הנפש אף על ערקתא דמסאני, ובמאמר ביוד"ס (סי' קנא), היה גם דעת הגה"ק רבי שלמה קלווגער זצ"ל, ובספרו שו"ת טוב טעם ודעת (ח"א סי' קפ"ח) יצא בקול חוצב להבות אש נגד שינוי המלבושים ופסק דין יתיר ואל יעבור, והוא דוחה כל צדדי המתירים 'דאין כאן צד הנאה לומר שעושה להתאנו רק הכונה דבזה יבואו ממילא לכלל העבדת הדת, כי ויתערבו בגויים וילמדו במעשיהם ומסיק שם בחריפות 'אם עושה מעשה שרועה להדמות לנכרי דינו כמומר, וז"ש הפסיקתא אם מובדלין אתם מן העכו"ם להיות מופרשים בלי להדמות להם הרי אתם לשמי, נקראים בשם ישראל, ואם לאו הרי אתם לעכו"ם חמין ונחשבים לעכו"ם ויש להם דין מומרים, ויהא רעוא שמן השמים יסכימו לפסק זה ולא יהיה אחריות על ישראל וכל ישראל יהיו נקיים, ותבא עלינו ועל כל אשר בשם ישראל יבנה ברסת טוב' עי"ש.

זיי, את"ל קרא - האט ער געזאגט פחדים נוראים - אז יעקב אבינו האט נאר אנגעטון די בגדי עשו, האט ער געזאגט "אנכי עשו"...

רבינו: די וועלט זאגט (מובא בס' מהרי" מבעלזא) אז רש"י ברענגט אראפ (פרשת חקת) אז ביי די מלחמות ישראל מיט די כנענים אין פרשת חוקת, איז געווען עמלקים, זיי האבן זיך נאר פארשטעלט ווי כנענים, זיי האבן גערעדט בלשון כנען, און אנגעטון זענען זיי געווען ווי עמלקים, האבן די אידן נישט געוואוסט ווי אזוי צו בעטן, וועט מען בעטן אויף כנען אפשר זענען זיי דאך עמלקים, און אזוי אויך

פארקערט, וועגן דעם האבן זיי נישט געזאגט אויף וועמען זיי בעטן, זיי האבן נאר געזאגט "אם נתן נתן את העם הזה".

פרעגט מען א קשיא, זיי האבן זיך דאך געקענט בעסער אן עצה געבן, זיי וואלטן געקענט רעדן כנעניש און אנשון כנעניש, וואלט מען דאך זיכער געמיינט אז זיי זענען כנענים, און די אידן וואלטן מתפלל געווען נאר אויף כנען, און עס וואלט זיי געראטן? נאר דער אמת איז אז ווען זיי וואלטן זיך ווען אנגעטון ווי א כנעני און גערעדט ווי א כנעני וואלטן זיי געווען א כנעני!...

ווען גם בשנות חיים שם להגר"ש קלוגער זצ"ל שכתב בתוך דבריו בנוגע לצאת בשערות, וז"ל, ובפרט במדינת רוסיא כיון דהוי הגזירה על כך הוי ערקתא דמסאני ובודאי אסור לעשות כן, ואף דמתירי שם המלכות לילך מכוסה בפארצייאל, מ"מ הוי שעת הגזירה כי ידוע שלא ילכו כן כי הוי ביוון להנשים, ומכיון שלא יחשבו אנטוסים רק שיהיה ברצון ויתחייבו יותר, לכך חלילה לילך בפאה, אולי יראו ה' וישפוט וימהר גאולתו, עיי"ש.

אמנם מואידך היה דעת כמה צדיקים, אף שכאבו מאד על הגזירה, מ"מ למעשה הורו להקל מחמת כמה סברות, כי השלטון נתכונן להנאת עצמם ולא להעביר על הדת, וגם כי כיון שדרכה כבר שנים מגידה כבר אינו נחשב למלוכה הגויים, והסתמכו על דעת מהרי"ק כי בדבר שאין בו משום פריצות אין בו משום ובחוקותיהם לא תלכו, ועי' במאמר עיני הגולה (שם) שכן היה דעתו של הרה"ק מקאצק, ועי' גם בשו"ת צמח צדק (י"ד סי' ז) שכתב תשובה בזה להקל [ועיי"ש שניבר על התשובה כי נכתב ברמז מחמת גזירת המלכות], וכן בשו"ת דברי נחמיה (להלמד התנא, האנן רבי נחמיה מדבורונא) בתשובה לגדול אחד ע"ד שינוי המגדים' שדן בזה בכל הצדדים, ואומר 'והנה אם ח"ו הגזירה בכל המגדים וגם בחסרת הכיסוי הנקרא יארמולקע וקיצוצי הפאות אין היתרים הנ"ל מועיל כלום דלכ"ע הרי זה כערקתא, אבל מסיק דאם נשאר שינוי בכגד אחד שנראה היכר והבדל בין ישראל לעמים, מותר, עיי"ש.

ועי' בשו"ת בית שלמה (י"ד סי' קצו) בזה, וז"ל, ועי' שאלתו ע"ד המלכות מארץ אחרת שומרה על היהודים שבארצו לשנות מלבושיהם למלושי הנכרים, ואיזה אנשים יראו המא ברהו למדינה אחרת כי חששו אולי יש בזה משום יהרג ואל יעבור כמו בערקתא דמסאנא, ועתה מוכרח לבוא לשם באקראי כי יצטרך לשנות מלבושיו, ועיי"ש שדעתו כי אין בזה חשש ערקתא דמסאני, ומה שדן בדברי 'אחד מחכמי דורינו המפורסמים שאמר להחמיר, ונ"מ בזה ומלמד זכות על אלו שהקילו בזה, ולבסוף מסיק וז"ל, ואין מקום פקפוק כמ"ס, אמנם חלילה וחלילה לא לבקש צד קולא כל שהוא באתי בדבר שאבותינו ואבות אבותינו נ"ע נהגו בו אסור חמור מכל שלא ללבוש שום מלבוש כמלבושי נכרים, ובזכות אבותינו נ"ע אנו קיימים, ופוק חזי מזה עלה בארצות אחרות שנפרצו שמה פריצות רח"ל, וזה גורם להם ראשונה מזה שהם מלבושים באלו המלבושים ויתערבו בגויים וגו', לזאת חלילה וחלילה להקל בזה בשום צד קולא, וכבר הרעישו בזה בספרי יראים הקדושים, ובפרט הדור הזה ראו לגור גדר ביותר בפרט שהלב יודע וכו' ואם אחד לובש בכדי להתדמות להם עובר על לאו של ובחוקותיהם, ולא באתי רק להדאית וללמד סטגוריא בזה על אחינו בני ישראל כמה שעשו על צד האונס וההכרח ולבם לשמים, עכ"ל.

ועי' בספר יסוד העבודה (מנתי קדש, מנתי נב) מכתב הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע לחסידיו, שנראה שאף שהיקל בדבר, מכל מקום הוא מזהיר בזה, וז"ל, מוריות לבי א"א לבאר אוי לי שזכיתי לכן ולדבר מזה, אחי ורעעי יעשה כל א' לי דעתו אך שלא לקלקל חלבוש היהודית, רק יהיה תלויים לגד עיניו תמיד. ויעשה לו בגד חדש פחות בול, ולא להתנאות עם המגדים החדישים. גם לנשים להזהיר שלא להתנאות ולקשט עצמם כמגדים אלו בפריצות, ואיך שיהיה שלא יהיה במחלוקת עם פשוטי העם מקהלתנו וכו', ואין כעת לחשות ולבקש רחמי ה' ולומר חמשה קאפטילאך תהלים בכל יום אחר תפלת שחרית ועיני קאפטילאך קודם תפלת מנחה שיהפוך ה' לב המלך ושירו לשבח וכו', הכותב במר נפש ועיניו נולדות ועצמותיו רחפו מצפה לתשועת ה', עיי"ש.

בעיר קראקא נסתעף הגזירה בשנינו, כי לא יוכלו לישא נשים עד שלשים שנה, רק אם ילבוש כמלבושי הגויים חלילה, ועי' בזה בשו"ת אמרי אש להמהר"ם א"ש (י"ד סימן נ"ה) אשר משיב למונה ודאין בק"ק קראקא וז"ל, אמרות טהורות אשר שלח מנכ"ת נ"י בענות לבבו חוקר ודורש אודות פקודה חדשה אשר הפקד בעניני נישואין בני עמינו צוו כי לא יקחו נשים לפני הגיעם לשלשים שנה אם לא ילבישו נפשים כמלבושיהם ממש, וחקר כנ"ה בחכמת לבבו, איזה דרך ישרה וטובה בעני הש"ת שיכור לו האדם, אם ללבוש כמלבושיהם, או להמתין עד שלשים שנה, והאריך שם לפלפל אם הוי שעת הגזירה, ובדין ובחוקותיהם לא תלכו, ומסיק שם להחמיר שלא ללבוש מלבושם אף לצורך נישואין, וז"ל ומלבושי בני פולין לפי הראה בעני מרבית עם ה' הוא לבוש יהדות וצניעות, והמשנה עמיטתה מזור הוא לאחיו יראי ה', לפענ"ד גם לדעת מהרי"ק הוא בכלל בחוקותיהם לא תלכו. וגם נראה כי יראו השרים אשר ילבוש ישראל כמותם ולא השיגו מוגמתם בפקודה הוא, ויאמרו כי היה חרצון גם לגלח פאת וקנם וכו', ואע"ג שאינו לובש להתדמות להם רק כי יוכל ליקח אשה לענין זה ודאי מצטרף הפקודה צדיק ללבוש למען להתדמות להם ממש, עיי"ש.

ועי' בשו"ת אמרי נועם (להגר"ק רבי מאיר מדוקוב, ח"ב סימן ט"ו), על השאלה בעסק הגזירה שבעירם ר"ל שלא ישא אשה עד שילבוש א"ע כמלבושי נכרי ולגלח חוקן, אם מותר על פי תורה, ועיי"ש שדעתו נוטה להקל לצורך מצות פריה ורביה, ומסופק על מה נותנם אם עיקר מונתם להעביר על המלבושים או שלא ישא אשה, אמנם לבסוף מסיים וז"ל, אמנם כל זה אינו רק כשאי אפשר לברוא, אבל כשאפשר לברוא ל"ש טעם הנ"ל, כי יוכל לברוא לקיים שניהם, ואין לנו צד היתר, רק אולי כונתם למען הנאת עצמו ולא להעביר על הדת כלל. ומעתה בעירם שהרבה ריווח והצלה לפני הבחורים לישא במדינות אחרות ולא יגיע להם חזק רב, לזאת מירא הוראה אנכי לסמוך על טעם זה לבד דמותן להנאת עצמן, בפרט בעת שראינו בעה"ר שהדור פרוץ כן ביותר, ומה גם לפני אנשים יראי ה' יש למנוע מזה כל מה דאפשר, כי בעינינו ראוי שבעת הזאת כל דת יהודית תלוי בזה, עכ"ל, עיי"ש.

בס"ד

וואס טייטש:

אלקא דמא'ר יענינו?

**"שֶׁאֵמַר אֱלֹקָא דְּמֵאִיר לָנוּ בְּמַלְכוּת יוֹן הַקּוֹדְמוֹת
בְּנֵס הַנִּרְוֹת שֶׁל חֲנוּכָּה וְכו' הוּא יַעֲנֶה לְהַצִּיל אוֹתָנוּ בְּנֵס"**

(מהרש"א מסכת עבודה זרה דף י"ח ע"ב)

שטיצן אונזערע הייליגע מוסדות איז א גאנץ יאר א סגולה נפלאה
אין די ימי החנוכה איז די סגולה פיל גרעסער!

שליסט אייך אן מיט ווארימע שטיצע פאר'ן

"פך שמן מהור"

מוסדותינו הק' יטב לב בארה"ק

ירושלים
בני ברק

מוסדות יטב לב
דרב"י בארה"ק

האדמו"ר מבוהוש: דער עלטער זיידע דער פאשקאנער רבי ז"ל זאגט ענדליך, פארוואס האבן זיי נישט געטון פארקערט? ווייל אפילו ווען זיי וואלטן נאר גערעדט דעם לשון אליין, וואלטן זיי געווארן כנענים.

רבינו: דער לשון איז נאר הארבער ווי דער לבוש.

האדמו"ר מבוהוש: יא, דער לשון איז דאך קולמוס הלב, נפשו יצאה בדברו, אויב איז מען משנה אפילו דעם דיבור ווערן זיי כנענים.

ס'איז אונז א גרויסער חיזוק אז דער רבי איז געקומען אהער.

ושאל רבינו: עס איז נאך דא היינט עפעס חפצים פונעם ריזשינער?

האדמו"ר מבוהוש: ס'איז נאך דא אסאך חפצים, מיר האבן דא א מוזה, דאס בייטל פון רבי ר' ברוך פון די רבינו תם תפילין, נאר די בתים, א טלית פון רבי'ן רבי ברוך. א שמעקן פון רבי'ן ר' משה לייב סאסובער, מיר זענען אייניקלעך פון רבי משה לייב.

קאפלעך איז דא אסאך. כ'קען ווייזן א קאפל פונעם רוזשינער. (יצה האדמו"ר מבוהוש להביא הקאפל של הרה"ק מרוזשין זי"ע).

רבינו: דער רבי ר' משה לייב סאסובער זי"ע איז געווען א תלמיד פונעם רבי'ן ר' שמעלקא. דער רבי ר' שמעלקא איז געווען רב אין ניקעלסבורג, ער האט דארט געהאט גרויסע רדיפות, מ'האט דארט נישט משיג געווען דאס גרויסקייט פון רבי'ן ר' שמעלקא, מ'האט מ'האט אים פארמסר'ט פאר די מלוכה קיין וויען אויף עפעס אן עבירה, און ס'איז געקומען א באפעל אז ער דארף זיך שמעלן אינעם עיר המלוכה אין א באשטימטן דאטום. די מוסרים האבן אכטונג געגעבן אז מ'זאל איהם נישט איבערגעבן דעם באפעל צייטליך, אזוי אז ער זאל מוזן פארשפעטיגן דעם באשטימטן טאג.

ווען ער האט באקומען דעם באפעל אז ער דארף זיך שמעלן צום קיסר איז שוין מאקע דער זמן געווען זייער קורץ, האט ער גענומען רבי משה לייב סאסובער און ער האט איהם געזאגט "לאמיר גיין", און זיי האבן זיך ארויסגעלאזט אויפן וועג קיין וויען. ווען זיי זענען אנגעקומען קיין וויען האבן זיי געדארפט האבן א שיפל מיט וואס אריבערצוגיין דעם דונא.

עס איז אבער געווען א זמן פון הפשרת שלגים, עס איז געווען די צייט וואס דער טייך האט זיך אויפגעלאזט, עס זענען געשווימען ריזיגע שטיקער אייז, און עס איז נישט

שייך געווען צו קענען אריבערשווימען מיט א שיף. אבער עס איז שוין געווען דער טאג וואס ער האט זיך געמוזט שמעלן פארן קיסר, האט ער געזאגט פאר רבי משה לייב "לאמיר דינגען א קליין שיפל און מיר וועלן פארן".

זיי האבן געדינגען א שיפל און זיי זענען ארויס אויפן וואסער, זאגט דער רבי ר' שמעלקא "לאמיר זאגן די שירה", זיי האבן אנגעהויבן צו זאגן די שירה און אנגעהויבן צו פארן אויפן ים, אזוי ווי דאס שיפל האט זיך ארויסגעלאזט האבן די שטיקער אייז וואס זענען געווען אויפן וואסער האט זיך אנגעהויבן צו רוקן אויף די זייט, און זיי זענען געפארן אינמיטן וואסער.

אויף די צווייטע זייט טייך אין וויען האבן מענטשן באמערקט דעם וואונדער ווי צוויי מענטשן שטייען אויף די שיף, און די שטיקער אייז רוקן זיך אין די זייט, איז געווארן א צוזאמען לויפעניש, און אויך דער קיסר ווען ער האט געזעהן אז מענטשן לויפן האט ער געפרעגט וואס עס גייט פאר, האט מען אים דערציילט אז מ'זעהט דא עפעס ביז וואונדער. איז ער אויך געגאנגען זעהן, און ער האט אויך געזעהן ווי די צוויי מענטשן פארן דורך דאס וואסער ביז זיי זענען אנגעקומען למחוז הפצם, און זיי זענען ארויסגעקומען פון שיפל.

האט זיי דער קיסר געלאזט רופן און געפרעגט "ווער זענט עמס?" נעמט רבי שמעלקא ארויס דעם בריוו און ווייזט פארן קיסר אז ער האט באקומען דעם בריוו אז ער זאל קומען קיין וויען. דער קיסר האט געזעהן אז דא האט ער צוטון מיט א געמליכן מאן, האט ער איהם געפרעגט וואס עס גייט פאר, הקיצור דער קיסר האט אלעס מבטל געווען, ופטרותו לשלום.

האדמו"ר מבוהוש: עת צרה היא ליעקב וממנה יוושע, פון די צרה אליינס ווערט מען געהאלפן.

ס'איז דא אן אינטערעסאנטע מעשה, דער ערשטער בוחושער רבי רבי יצחקל איז געווען אן איידעם ביי רבי משה לייב'ס איידעם, רבי דוד זאבילטובער, עס איז געווען ד' שבט, און עס זענען געזעסן ביי איהם אין ביהמ"ד אסאך יושבים, אינמיטן לערנען זענען זיי געווארן זייער לעבעדיג, און זיי האבן זיך גענומען טאנצן זייער פרייליך אן קיין שום סיבה.

דער בוחושער רבי האט געעפענט די מיר און ער האט זיך געוואונדערט אויף די שמחה שירדה לעולם. ביז ווען ער האט זיך דערמאנט אז עס איז די יארצייט פונעם עלטער שווער רבי משה לייב.

קהל ישב לב ד'סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

בני ברק

הודעה חשובה

הננו להודיע בזה לכל אנשי שלומינו הע"י

כי כמידי שנה בשנה

נתאסף אי"ה בליל חנוכה

בשעה 9:15

בבית מורינו הגה"צ ראש ישיבתינו שליט"א

רח' ווילקומירר 16

ובשעה 9:30 בדיוק ישמיע

מורינו הגה"צ ראש ישיבתינו שליט"א

דברי פלפול ודרוש בעניני חנוכה

ויה"ר שמקדושת נרות החנוכה יושפע לנו שפע קודש משמי מעל

עדי נזכה לווערכתי נר למשיחי בביאת גוא"צ ומלכינו מרן רבינו הגה"ק שליט"א בראשינו, בב"א.

בברכת שבתא טובא

הנהלת הקהילה

האט ער דערציילט אז ווען דער עלטער שווער איז ארויף אין הימל, האט ער געדארפט אריבערגיין דעם גהנם, איז ער געבליבן שטיין אינמיטן דעם גהנם און ער האט געזאגט אז פדיון שבויים דאס איז זיין עבודה, איז דען דא א גרעסערע פדיון שבויים ווי דאס אויסלייזן אידן פון גהנם, און ער קען נישט מוותר זיין אויף דעם.

עס איז געווארן א גרויסער רעש אין הימל דערפון, וואס טוט מען דא? לאזן רבי משה לייב אין גהנם קען מען דאך נישט, ארויסנעמען די אידן וואס דארפן דארט זיין קען מען דאך אויך נישט, האט דער ב"ד של מעלה גע'פסקעט' אז אויב איז שוין אמאל געווען אז ער האט אנגעהויבן עוסק צו זיין אין פדיון שבויים און ער האט דאס איבערגעלאזט אינמיטן, וועט ער יעצט אויך מוזן מוותר זיין דערויף, אבער אויב האט ער ביז היינט אויסגעפירט אלעמאל, וועט ער יעצט אויך מוזן אויספירן.

למעשה האט מען געזעהן אז רבי משה לייב האט אלעמאל אויסגעפירט, האט ער גענומען א גרויסן בעזים מיט וואס מ'קערט אויס די שטוב, און ער האט אויסגעקערט דעם גהנם. פארדעם ווערט נשפע אין דעם טאג פון די יארצייט א שפע פון שמחה אויף די וועלט.

רבינו: די מעשה האט אויך דערציילט דער רבי ר' מענדעלע פון רימאנוב.

והביאו חפצי קודש של הרה"ק מרוזשין, ורבינו הסתכל על חלק מהלילקע ציבעך, שחלקה עשוי מדבר הכא מהחי, וחלק משן פיל, ויש בה חלקים מברזל

ואמר רבינו: אויף דעם פלעגט קומען א גרויסער שטעקן, א לילקע ציבעך, אין צאנו איז דאס אויך געווען. מ'האט געזאגט אז די לילקע האט געהאט אויף זיך חלקים פון דומם, חי, צומת, מדבר. (והראה רבינו כל הנ"ל על הלילקע).³ (שעשו כמין דג)

האדמו"ר מבוהוש: זיי זאגן אז א לילקע איז ווי א פיש, דאס ווייזט אויף גלגולים. דער מאכל פון די פיש מיט די צורה, איז ביידע די זעלבע עבודה.

3 עי' בתולדות קול ארי' (את ל"ו) שהקול ארי' זצ"ל היה מעשן הרבה טו"ן וציגארע"ן עד שלפעמים בעת עיון לימודו וכן בלימוד השיעורין עם התלמידים, ואמר בנו הרה"ק בעל בית נפתלי ממאד זצ"ל בשם אביו הקול ארי' שהצדיקים מכונים בזה העישון לתקונים גדולים, ולפועל דמיונו לוקחים הפייפע מהרסי אדמה שהוא הדומם, הקנה של עץ שהוא הצומת, ופי הקנה מעצם של כמה שהוא חי, והאדם המעלה עשן המדבר, ומעלים כל המדרגות שתחתיו דצ"ח למדרגות מדבר, כי הצדיקים לא עשו פועל רק ח"ו, רק מכונים לבם לשמים, עי"ש.

רבינו: יא, דער ישמח משה ברענגט די וואך (פר' וירא) אראפ אז דער רבי פון לובלין האט אים געפרעגט פארוואס האט אברהם אבינו נישט געגעבן קיין פיש פאר די מלאכים, האט ער געזאגט ווייל צדיקים ווערן מגולגל אין פיש, און דעמאלטס איז נישט געווען נאר אדער גרויסע צדיקים אדער גרויסע רשעים, די וואס האבן געדארפט מגולגל ווערן איז נישט געווען.

האדמו"ר מבוהוש: די פיש איז דאך לא השחיתו דרכם ביים מבול.

רבינו: (הביט בדיוק המקום שהנחו המאבאק וששאפו הלילקע מרחוק מקום ע"י מקל ארוך שבראשה) ואמר: דאס איז געווען א גרויסע עסק ביי צדיקים.

האדמו"ר מבוהוש: (המשיך להראות חפצים מצדיקים) ואמר: דאס איז א פושקע וואס דער אפטער רב האט געגעבן פארן ריזשינער.

רבינו: (עיין בה זמן מה) ואמר: "דער אפטער רב האט דאס געגעבן א מתנה פארן ריזשינער, דער אפטער רב האט שטארק מעריץ געווען דעם ריזשינער, ער האט אים אמאל אנגעטון דאס גארטל, האט ער געזאגט ער איז יעצט מקיים גלילה פאר די ספר תורה.

האדמו"ר מבוהוש: דאס איז א פושקע וואס דער ריזשינער האט געגעבן פארן זון רבי שלום יוסף.

רבינו: דאס איז שוין פון גאלד, דאס איז דער חפץ אליינס...

האדמו"ר מבוהוש: דאס איז א קאפל פונעם ריזשינער (והיא מרוקמת בצורות שונות).

רבינו: א גרויס קאפל, א הויך קאפל.

האדמו"ר מבוהוש: דאס קאפל איז נאך פון ריזשין, נאכדעם וואס ער איז אריבער קיין סאדיגער האט ער שוין אנגעטון א שווארץ קאפל.

רבינו: אה, א מלבוש פון א צדיק.

ס'איז נישטא קיין פרייז אויף די וועלט וואס מ'קען דאס אפקויפן. נישטא אזוינס...

מ'האט אמאל געברענגט אויף יום הקדוש פארן פעטער ז"ל א גארטל פונעם צאנזער רב, האט ער געזאגט "אבנמו של כהן גדול".

דאס איז א מצנפת פונעם כהן גדול. דאס ברענגט א קשר מיט פריערדיגע צדיקים וקדושים.

אז מ'דאווענט דערין, מ'לערנט, מ'זוט דערין דברי קדושה...

האדמו"ר מבוהוש: רבי ר' שמעלקא האט אמאל געגעבן פאר רבי משה לייב א מלבוש, ער איז געגאנגען אויפן וועג,

מ'האט אים געוואלט ווארפן פאר די הינט האט ער דאס אנגעטון און ער איז געראטעוועט געווארן.

רבינו: טאקע אויך א קאפל איז דאס געווען.

האדמו"ר מבוהוש: רבי דוד משה מטשארטקוב האט זיך אמאל אנגערופן וואו נעמט מען היינט אזא מלבוש? און דער פריערדיגער בוהושער ז"ל האט געזאגט נישט ווייל ער האט מורא פון הינט, נאר וואו נעמט מען אזא מלבוש וואס האט אין זיך אזויפיל קדושה אז חיות זאלן דערפון מורא האבן.

רבינו: איר זענט שוין געווען אמאל אין סאדיגער?

האדמו"ר מבוהוש: איך בין געווען יעצט איין מאל.

רבינו: ס'איז מיר אויסגעקומען צוויי מאל דארט צו זיין.

האדמו"ר מבוהוש: כ'בין געווען אין בוהוש אויך, דאס בית המדרש דארט איז געבליבן על מכונ, מ'האט דאס נישט געטשעפעט.

רבינו: אין סאדיגער איז אויך דא דאס בית המדרש.

האדמו"ר מבוהוש: יא, אבער דארט האט מען דאס געטשעפעט, עס איז היינט א פאבריק.

רבינו: דאס הויז פונעם ריזשינער שטייט נאך היינט אויך, מ'קען דאס נישט היינט אפקיפן?

האדמו"ר מבוהוש: דאס בית המדרש האט דער סאדיגערער רבי אפגעקויפט. מ'קען אפשר אפקיפן דאס הויז אויך, ס'קאסט נאר אסאך געלט.

רבינו: איך בין געווען אין סאדיגער, דארט איז דא די שוהל, נעבן דעם שטייט דאס הויז.

האדמו"ר מבוהוש: אויפן ציון איז דאך געווען א גאנצע מעשה.⁴

4

בשנת תשנ"ח היה ב"ק רבינו שליט"א על ציונו של הרה"ק מריזשין זי"ע נחרד לראות המצב השורה אצל הציון, ובחזרתו פעל בענין זה, וגם פנה במסכת אל ב"ק האדמו"רם שליט"א נכדי בית ריזשין בבקשה לתקן המצב, וז"ל:

חיות שחזרתו זה לא זמן כביר מאלה מסעי שתלי"ת זכיתי להשתטח על קברי אבנה"ק בארצות איירופא ואוקריינא, וגם הייתי בעיר סאדיגורא יע"א על ציונו הקדוש של אור ישראל ומקדשו הרה"ק רבי ישראל מריזשין ובניו זי"ע, ובעת חיותי שמה נבהלה נפשי בראותי את המראה הנוראה על אדמת קודש, כי שועלים הלכו בה, ועד כמה נעזב מצב הבית החיים, והיא ממש שטח הפקר שהכל דשים בה, והערלים מסכיבות העיר מביאים שם בכל יום בקר וצאן למרעה, וכמו כן הדבר היא אצל מקום משכנו של הרה"ק זי"ע, ה"ה חצר הקודש של בית סאדיגורא מקום שהתפלל בו ועבד עבודתו בקדושה וטהרה היא נעזב, ובאו בה פריצים וחיללהו.

רבינו: היינט איז שוין דער ציון געהעריג אהערגעשטעלט.

היינט איז שוין נישטא קיין סאדיגער, טשערנאוויץ האט עס איינגעשלונגען, אויף די מאפע קען מען עס מער נישט מרעפן.

וכיכר את רבינו לברך על היין

ובירכו רבינו: "לחיים, לחיים, מיזאל זיך זעהן מתוך שמחה מיט אלעם גוטן".

א גרויסן יישר כח פארן געבן די געלעגנהייט צו זעהן די חפצים, ס'איז כדאי צו קומען קיין ארץ ישראל דאס צו קענען האלטן אין די הענט...

ובראותי כל זאת אמרתי לנפשי לא אוכל לראות כבלע את הקודש, אלא אסורה נא ואפנה אל נכדי הרה"ק מריזשין זי"ע שיעוררו את לב אנשי בריתם לחזק את בדיק הבית, לבנות שמה את ההריסות ולתקן מחדש את הגדר מסביב, וגם לפעול אצל השלטונות דשם שיחזקו את המקום הקדוש בכבוד ולהעמיד שם שמירה מעולה, וכאשר היא היום בהרבה מקומות בערי אוקריינא והסביבה.

והאמת ניתן להאמר כי בעת שהייתי שם כבר דברתי אודות מצב הביה"ח עם הרב ר' נח קומענפאצקי שליט"א שהוא גר כעת בעיר הסמוכה טשערנאוויץ יע"א, והוא עסקן נמרץ שם להרבות פעלים לתורה ולתעודה, ולהשיב לב בנים נדחים אל אבינו שבשמים, וגם אמר לי שברצונו לעסוק בענין זה לשפץ ולהדר את הבית החיים וכל החצר הקודש, אבל אין בידו לפורטה כי גם בפעולתיו למען היהדות אין בידו מספיק, ולזאת ראיתי להעיר את שימת לבו של כת"ר שהיה מן הראוי ומהנכון להתקשר עמו, ויהיה שם לעזר רב לסדר הדבר על מכונו לתפארת הקדושים אשר בארץ המה.

וגם שלפי ראות עיני לא יעלה הדבר להון תועפות למעלה מן היכולת, כיון שיש כבר גדר סביב אלא שנפרצו בה כמה פרצות, ופירצה קורא לגנב, שע"ז יש מקום שייסתובבו שם אלו הטמאים, אבל אם יסתמו אלו הפרצות ויעמדו שם שמירה הגונה יסתדר הדבר בעזהש"ת על מכונו. ומצידי אני מוכן לבוא אליו לעזרה, עד כפי אשר ידי מגעת בעזהש"ת.

כ"ז ראיתי לכתוב אל כת"ר כפי מה שראו עיני ולא זר רוע מצב הביה"ח, ולבי סמוך ובטוח שישתדל בכל כוחותיו לסדר הכל על נכון, עכ"ד.

ואכן אז נעשה השתדלות רב על ידי האדמו"רם שליט"א לתקן הדבר, ונבנה כל הציון מחדש ע"י הרה"צ רבי ישראל משה פרידמאן שליט"א רב סאדיגורא בלאנדא צ"צ.

דברות קידש

מב"ק מרז רבינו הגה"ק שליט"א

סעודת רעוא דרעוויין פרשת וישלח תשס"ח לפ"ק בויליאמסבורג יע"א

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום, ופירש"י מלאכים ממש, וביאר בתפארת שלמה כי ממ"ש ראשי תיבות מ'קבלת מ'לכות ש'מים, היינו ששלח לו מן המלאכים שנבראו מכח קריאת שמע שלו, עי"ש מה שכתב לדרכו. ואף אנן נימא ביה מילתא מפני מה שלח דוקא אלו המלאכים.

ונראה בהקדם מה דאיתא בתנא דבי אליהו (זוטא פ"ט) דיעקב ועשו חלקו בנחלת שני עולמות, יעקב נטל עולם הבא ועשו נטל עולם הזה. ולכאורה קשה מה חלוקה היה בדבר, וכי אין די כדי להספיק לשניהם בפרט עוה"ב שהוא בלי סוף אם יעסקו שניהם במצוה אז יזכו שניהם לשניהם, ואם לא יעסוק יעקב במצוה, אז גם הוא לא יזכה כלום. ושמעתי מפ"ק מרן דו"ז זללה"ה (ונדפס כעת בדברי יואל פרשתן עמוד קצא) שעשו חלוקה וסדר הא"ך יקבל כל אחד ואחד שכר מעשיו הן לטוב והן להיפך, ונחלקו זה מזה באופני תשלום גמולם מתי יקבל כל אחד שכר מצותיו, דיעקב בחר לקבל שכר מצותיו בעוה"ב, ועשו בחר לקבל שכר מצותיו בעוה"ז, עכ"ד.

והנה כתב א"ז זללה"ה בישמח משה (פ' פינחס) לפרש המדרש (במ"ר פכ"א ס"א) אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, על פי המבואר במדרש דכאשר באו על פינחס להרגו פרחו נשמתו מפחדם ונשאר כמת והניחוהו, ונפשות נדב ואביהוא שהיו עדיין משוטטות שם, היו מרגישין בדבר והחזירו לו נפשו בעודו חם, עי"ש. והנה

הטעם דאין משלמין שכר בעולם הזה (קידושין ט:), משום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (שם מח.), ואם כן אצלו הוי הסוף. ולכך בדין הוא שיטול שכרו, כלומר תיכף ומיד, עכ"ד.

וא"ז זללה"ה בעצי חיים (שבועות אות יט) הוסיף בזה לפרש מה שאמרה רות אל חמותה, עמד עמי ואלקיך אלקי באשר תמותי אמות. דאיתא בזוהר (במדבר דף קכא.) האי דיהיב גרמיה למיתה ומסר נפשיה וכו' כמאן דאתפטר מהאי עלמא, ותקונא דא בעי בכוונא דלבא וכו', עי"ש. ולזה אמרה אלקיך אלקי, וייחדה שמו של הקב"ה עליה בחייה כאשר קבלה על עצמה ויהבת גרמה למיתה באשר תמות אמות וגו' והכל עבור מצותיו ית"ש. ולזה אמר לה בועז ישלם ה' פעלך ותהא משכורתך שלימה אף בעולם הזה, דאף דאין שכירות משתלמת אלא לבסוף, אבל אצלה כמאן דאתפטר מהאי עלמא דמי, ונחשב אצלה אף בחייה כאלו לבסוף, והיינו אשר באת לחסות תחת כנפיו בצילו של הקב"ה, ולדבקה בו אהבה שאינו מתחלקת היינו בכל החיות, ובזה האופן מגיע שכר בעולם הזה, כאשר הוא בזכות האמונה שמסרו נפשיהו אקדושת השם, על כן מגיע בשביל זאת שכר גם בהאי עלמא לשלם לאיש כפרי מעלליו, עכ"ד.

ומעתה יש לומר כי בשעה ששלח יעקב אבינו כל הדורנות הללו לעשו אחיו, ואמר ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה, שיש לו נכסים הרבה, ומהיכן זכה לכל הרכוש הזה, בודאי הם

תמורת שכר מצותיו, אך על זה יהיה לו לעשו טענה שהם חלקו ביניהם שיעקב אבינו יקבל שכר מצותיו בעולם הבא ועשו יקבל בעולם הזה, ומה לו ליעקב אבינו שכר מצוה בעולם הזה, ולזה וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו, ששלח לו מלאכים מ'קבלת מ'לכות ש'מים, וידוע מה שכתב הרה"ק הרבי ר' אלימלך זללה"ה בצעטיל קטן (אות ב) דבפסוק ראשון של קריאת שמע צריך האדם לצייר במחשבתו כאלו איש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמים וכו' ומפיל עצמו להאש על קידוש ה' יתברך וכו'. ומעתה כיון שמסר נפשו בעד קדושת שמו יתברך, הוי אצלו הסוף, ובדין הוא שיקבל שכרו בעולם הזה. והחתם סופר בפרשתו (עמוד קסה) כתב רמז א'רצה ש'עיר ש'דה א'דום, ראשי תיבות א"ש א"ש ב' פעמים, עי"ש. ולפי דרכינו רמז בזה על כוונת וציור האש גדול הבוער עד לב השמים שצריכים לכון בעת קריאת שמע, וכיון שיעקב אבינו היה מצייר עצמו ציור זה והיה מוכן להשליך עצמו לתוך כבשן האש למען קדושת שמו יתברך, אם כן חשיב כאילו אתפטר מהאי עלמא, ועל כן שפיר מגיע לו שכר מצוה בעולם הזה.

[ב]

אמנם יש לפרש עוד הרמז שכתב חתם סופר בפרשתו (עמוד קסה) א'רצה ש'עיר ש'דה א'דום, ראשי תיבות א"ש א"ש ב' פעמים, והוא רמז על מה דאיתא במדרש (שהש"ר פ"ב ס"ה) סמכוני באשיות, בשתי אשות, תורה שבכתב ותורה שבע"פ, עכ"ד. ויש להבין מה שרמזו יעקב אבינו כאן תושב"כ ותשבוע"פ.

ויתבאר על פי מה שכתב א"ז זללה"ה בייטב לב (פ' דברים) לפרש הכתוב אחרי הכותו את סיחון מלך האמורי וגו' הואיל משה באר את

התורה הזאת, על פי מה ששמע ממוזלה"ה הישמח משה לפרש אמרם ז"ל (מגילה ו.) וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק (יהושע ח יא), מלמד שלן בעומקה של הלכה. ביאור הדבר כי על ידי עסק התורה בעיון לחדש חידושים להסיר הקושיות והספיקות, בכח זה מזמר עריצים והקליפות, ויפקוד על צבא מרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה, ולכן עת הלך יהושע להלחם עם האומות לן בעומקה של הלכה, ובכח זה נצח המלחמה, עכ"ד. ולכוונה זו אמר יעקב אבינו (בראשית מח כב) אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי, היינו בחרבי ובקשתי שבמלחמת התורה. וזה שאמר אחרי הכותו את סיחון בכח הפלפולים וחידושי תורה, הואיל משה באר את התורה הזאת, שהתחיל ללמדם ביאור התורה והבנתו ופלפולו, למען יוכלו בזה לנצח המלחמה עם הל"א מלכים, עכ"ד.

ועל דרך זה יש לפרש מה שכתב רש"י"ל (פסוק ט) שיעקב אבינו התקין עצמו למלחמה עם עשו הרשע, ולפי דרכינו התקין עצמו בכח פלפול התורה ללחום עם עשו הרשע וארבע מאות איש עמו, וכמו דמצינו ברשב"י (בזמירות ל"ג בעומר) וחרב הוצאת מתערה, דהיינו חרבה של תורה, שעל ידי פלפול התורה יכולים לנצח אותם.

ולזה רמז בתיבת א'רצה ש'עיר ש'דה א'דום שתי אשות, תורה שבכתב ותורה שבע"פ, כי תורה שבכתב הוא בלי קשיות ותירוצים, ורק תורה שבע"פ הוא בקשיות ותירוצים, ובכח זה יכולים להכניע כח של עשו הרשע, ובכח קדושה גדולה ונשגבה הלזו התקין יעקב אבינו עצמו ללחום עם עשו הרשע. ולזה נאמר להלן וילן שם בלילה ההוא, הכוונה שלן בעומקה של הלכה, כי יעקב אבינו עסק בפלפול של תורה והכין עצמו לביאתו של עשו הרשע ללחום עמו.

ובדרך זה יש לפרש מה דאיתא במס' ראש השנה (דף טז:) אמר רבי יצחק למה תוקעין בראש השנה, למה תוקעין רחמנא אמר תקעו, אלא למה מריעין, מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה, אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השטן. וכתבו התוס' (ד"ה כדי) בשם הירושלמי, כד שמע קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין, אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא, ויש להבין מדוע מתערבב השטן בתקיעות השניות יותר מבתקיעות הראשונות. ולפי דרכינו יש לפרש דהנה כתב רב סעדיה גאון זללה"ה (הובא באבודרהם) בטעם מצות תקיעת שופר שבא להזכירנו מעמד הר סיני שנאמר בו (שמות יט טז) וקול שופר חזק מאד. ומעתה יש לומר דתקיעות הראשונות הוא להזכיר על נתינת תורה שבכתב, ותקיעות שניות הוא להזכיר על נתינת תורה שבע"פ, ולכן מתבהל בתקיעות שניות שהוא רמז לתושבע"פ שיש בו פלפול התורה בקושיות ותירוצים, ועל ידי זה יכולים להכניע אותו ולשבר כח הקליפות של השטן והיצה"ר שהוא כוחו של עשו הרשע, ולזה תנינא ודאי בהיל מכח התושבע"פ.

והנה ידוע מה שכתב הרמב"ן (פ' לך) שכל מה שפעלו ועשו אבותינו הקדושים היו פועל דמיוני לדורות הבאים ולבניהם אחריהם בכל דור ודור. וכמו כן יעקב אבינו במלחמתו עם עשו הרשע הכין כח הצלה לדורות הבאים שיוכלו להכניע קליפת עשו הרשע וכת דיליה, ובספרי קודש (עיין מנחת יצחק ח"ד בקו' דברי חפץ פ' תולדות) פי' מאמרם (ב"ר פס"ה סט"ז) הקול קול יעקב, בזמן

שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו, דבשעה שבני ישראל עוסקים בתורה, הם זוכים בכח התורה לבטל ולשבר כח הקליפה של עשו הרשע. ובכן על ידי שיתאמץ כל אחד לבא בביהמ"ד ולעסוק בתורה, על ידי העסק בגמרא ותוס' קושיות ותירוצים בתורה שבע"פ, הנה כחם גדול ונשגב להכניע כחו של עשו הרשע. ולזה נאמר (עובדיה א יח) והיה בית יעקב אש, כי כחו של יעקב אבינו הוא כח של אש, ע"ד (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש, והיינו כח התורה, וכמבואר בווה"ק (ויצא דף קמז:) רמז שלשת עמודי העולם על שלשה האבות, על התורה דא יעקב, ויעקב איש תם יושב אהלים. ויעקב אבינו הכין לדורות הבאים שיוכלו להכניע כל כוחות הקליפה של הס"מ שרו של עשו על ידי כח התורה. ובימינו אלה אשר אין לנו כוחות וזכותם להלחם עם כח הקליפות המחטיאים את בני ישראל ומעכבים תפלות בני ישראל מלעלות, עלינו לדעת שנשאר לנו רק כח זה של עסק התורה, ובכח אש התורה שבע"פ שיתייגעו על דברי הראשונים כמלאכים אשר יש בהם קדושה גדולה, יכולים לשבר קליפת עשו הרשע, ועל ידי זה אנו מצפים שיתקבלו תפלות בני ישראל בשמים לפעול כל מילי דמיטב.

והשי"ת יעזור שנזכה להיות דבוק בתורה ומצות וללמוד תורה הקדושה הן תורה שבכתב והן תורה שבע"פ, להתייגע על התורה"ק בהרחבת הדעת בבריות גופא ונהורא מעליא, ונזכה להתרוממות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

נערך ע"י הוועד להוצאת ספרי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ותשוח"ח להם

קדר עדר ונשיאתו "ברך משה" להסדרו סאטמאר

ע"ש כ"ק רבינו הקוה"ט מרן משה בן הגה"ק רבי חיים צבי זיעזעכ"א

קרית יואל - בני ברק

המטרה: להמציא הלוואות גדולות בתשלומים נוחים ביותר לאנ"ש שהגיע זמן כלולות בניהם בשעמו"מ

"חסדי שלמה זלמן"

ע"ש ר' שלמה זלמן ז"ל
בן ר' מרדכי וזינגבערגער ז"ל
נלב"ע ח' כסלו תשס"ב
☆☆☆

"חסדי ישראל יעקב"

ע"ש ר'
ישראל יעקב זינגבערגער ז"ל
נלב"ע ט"ו אייר תשנ"ז
ואביו ר' נתן נטע ב"ר מנחם
מענדל ז"ל ב' סיון תשנ"ה
ואביו מרת דינה ע"ה
ב"ר יעקב ישראל הלוי ז"ל
נלב"ע כ"ט תמוז תשנ"ג
☆☆☆

"חסדי שמואל וחנה"

ע"ש
ר' שמואל זאב לעוו"י ז"ל
ב"ר יעקב דוב ז"ל
נלב"ע ג' תשרי תשנ"ח
והו" מרת חנה ע"ה
ב"ר חיים משה ז"ל
נלב"ע י"ב חשוון תשנ"ז
☆☆☆

"אנש"י חי"ל"

ע"ש
ר' אביגדור פרידמאן ז"ל
ב"ר נחמי ז"ל
נלב"ע ז' שבט תש"ג
והו" מרת חנה לאה ע"ה
ב"ר יעקב פרענקל מבי"ח ז"ל
נלב"ע ב' אלול תשס"ג
☆☆☆

"צב"א מר"ם"

ע"ש ר'
צבי אלימלך געלבעמאן ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ד' אלול תשנ"ט
והו" מרת בריינדל ע"ה
בת ר' מרדכי מנחם ז"ל
נלב"ע כ"ה תמוז תשנ"ט
☆☆☆

"אפריון נמתי' לר'

שמעון"

ע"ש ר' שמעון דאסקאל ז"ל
בן ר' שניאור זלמן ז"ל
נלב"ע ז' מנחם אב תשנ"ח
☆☆☆

"זכרון חיים צבי"

ע"ש ר' חיים צבי שווארץ ז"ל
ב"ר חוקי איתמר טובי"ה ז"ל
נלב"ע י"ב כסלו תשנ"ה
☆☆☆

"ממכון שבתו

השניח"

"ברכת מזל טוב"

הננו משגרים ברכת מז"ט חמה ולבבית לאנ"ש החשובים כל אחד בשמו יבורך

הרה"ח ר' שלום אליעזר ראטער שליט"א

חבר וועד קרן עזר נישואין

ולאביו הרה"ח ר' משה יעקב ראטער שליט"א

לאירוסיו בנו, נכדו הבה"ח מנחם צבי חי"ו תלמיד ישיבתינו

הרה"ח ר' יוסף צבי גרינבערגער שליט"א

לאירוסיו בתו

הר"ר אברהם זאב כהן חי"ו

ולאביו הרה"ח ר' גרשון כהן שליט"א

חבר הנהלת המוסדות

ולוחתנו הרה"ח ר' יצחק אייזיק האלעער שליט"א

להולדת בניו התאומים, נכדיהם

הר"ר מיכאל הערשקאוויטש חי"ו

ולוחתנו הרה"ח ר' משה שווארץ שליט"א

להולדת בתו, נכדתו

קידושא רבא בבית מדרשינו בזכרון מאיר

"נפש חיה"

ע"ש הרבנית הצדיקת
מרת ח' מיוזליש ע"ה
בת מרן רבינו משה ז"ע
נלב"ע ח"י שבט תשנ"ג
☆☆☆

"חסדי מנחם משה"

ע"ש
ר' מנחם משה גאנץ
ז"ל
ב"ר דוב ז"ל
נלב"ע י"ג מנחם אב תשנ"ב
☆☆☆

"תהלה לדוד"

ע"ש ר' משה דוד
מעלער ז"ל
ב"ר הוקאל משה ז"ל
נלב"ע י"א תשרי תשס"ח
☆☆☆

"אב"ן ישראל"

ע"ש ר' אברהם נתן
בערנאט ז"ל
ב"ר ישראל ז"ל
נלב"ע ט"ו חשוון תשנ"ז
☆☆☆

"ציון לנפש חיה"

ע"ש ר' בן ציון בנעט
ז"ל ב"ר ישראל צבי ז"ל
נלב"ע ט' שבט תשנ"ג
והו" מרת חיה ע"ה
ב"ר יהושע ז"ל
נלב"ע י"א סיון תשנ"ה
☆☆☆

"חסדי בא"ר"

ע"ש ר' אלכסנדר
בנעט ז"ל ב"ר עזרא ז"ל
נלב"ע כ"ג ניסן תשנ"ז
והו" מרת רייזל ע"ה
ב"ר אפרים ז"ל שמעון
נלב"ע ח' סבת תשנ"א
☆☆☆

"משא"ת חיים"

ע"ש ר' חיים גרין ז"ל
ב"ר מרדכי מנחם ז"ל
נלב"ע כ"א אדר א' תשס"ח
והו" מרת אלמטע
שיינדל ע"ה
ב"ר משה אליהו ז"ל
נלב"ע י"ב ניסן תשס"ג

פוסק הדור בעל קנה בושם שליט"א מלא התפעלות ביים פארהערן די לומדים פון "כולל עצי חיים" ד'סאטמאר ב"ב גאנץ הלכות טריפות בע"פ

נאך גרינטליכן און לענגערן פארהער ביי בנו הגאון הגדול רבי משה בראנדסדארפער שליט"א
מו"צ העדה החרדית וועלכער האט שטארק באוואונדערט די געוואלדיגע בקיאות און ידיעות התורה

בני ברק - "אשריכם גבורי חיל וחתני התורה זו תורה וזו שכרה" אט אזעלכע און ענליכע התרגשות'דיגע אויסדרוקן ווערן געהערט אין די איצטיגע טעג אינערהאלב די סאטמארער קהילה נאה וחסודה אין בני ברק יצ"ו, ווען די ציבור וואונטשן ברכת התורה מיט תענוג רוחני און הערצה פאר די אברכים לומדים מופלגים תלמידי חכמים און יראי ה' - וואס זענען זיך ממית באהלה של תורה מיט אַ אויסגערופענעם התמדת ויגיעת התורה אין די ראמען פון די וועלט'ס בארימטע תורה פעסטונג "כולל עצי חיים ד'סאטמאר" - וועלכע האבן זוכה געווען נאך גרויס יגיעת התורה לברך על המוגמר און זיך פארהערן בע"פ אויף גאנץ הלכות טריפות מיט די נושאי כלים ראשונים ואחרונים.

דער ציבור האבן מיט שעצונג זיך מיטגעפרייט מיט די יומא טבא לרבנן און האבן זיך געפיהלט ווי קרובים אין די שמחה פון די חשוב'ע אינגעלייט פארי הקהילה וועלכע זענען אַ שטאלץ און אַ פראכט פאר די קהילה קדושה בפרט און פאר תלמידי חסידיו סאטמאר אומעטום בכלל.

יעדער אשר בשם סאטמאר יקרא ווייסט אנצווייזן מיט רעספעקט אויפן מבצר התורה "כולל עצי חיים צדקת

רבי מאיר בעל הנס" אין ב"ב אלס אַ ספעציעלע מקום תורה וואו ארום הונדערט חשוב'ע און איידעלע אינגעלייט זיצן מן הבוקר עד הערב און הארעווען על התורה מיט אַ אויסערגעווענליכן יגיעה און אויסדערוועלטן דרך הלימוד, אַ ספעציעלן באדייט פארמאגט מיט זיך די לימודי הכולל אונטער די פיהלע אויפזיכט פונעם חשוב'ן ראש הכולל הגאון הגדול המפורסם רבי שלמה זלמן אולמאן שליט"א וועלכער דינט אלס דומ"ץ אין בית הוראה פונעם בעל שבט הלוי שליט"א ווי אויך איז ער פון די גרעסטע פוסקים אין שטאט, און מיט זיין גרויסן כח התורה שיינט ער אריין דעם קלארן דרך הלימוד אין די אלע שווערע הלכות לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, און אדאנק איהם גייען אן די לימודים אויף אַ זעלטן הויכע גיווא וואס די אינגעלייט זענען זיך משלים אין די וויכטיגע הלכות מיט אַ קלארע קענטעניס להשיב דבר ה' זו הלכה, אזוי אז ב"ה היינט צו טאג איז דא אַ שיינער צאל פון די לומדי הכולל וועלכע נעמען שימושה של תורה אין די בתי הוראה פונעם שטאט און אנטשפרעכן צו זיין מורי הוראה בישראל לשם ולתפארת.

ווי באקאנט איז אין די לעצטערע פאר יאהר צוריק נתקדש געווארן שם שמים ווען די לומדי הכולל שליט"א האבן זיך געשטעלט צום פארהער אויף גאנץ הלכות בשר וחלב, הלכות תערובות, און הלכות מליחה בעל-פה ביי גדולי התורה וההוראה שליט"א וואס זענען געווען מלא התפעלות פון די קלארע ידיעה וועלכע די לומדים האבן באוויזן אין אלע ווינקלען פון די פיהלע און שווערע הלכות, די דעמאלסט'דיגע פארהער האט אויסגערופן גרויס רעספעקט און שעצונג אינעם עולם התורה והכוללים, אצינד ווי אַ תוספת קדושה האבן די לומדי הכולל באוויזן דאס ווידער צו נאכמאכן זיך שטעלנדיג צום פארהער אויף הלכות טריפות בעל-פה.

די יעצטיגע גרויסע פארהער האט געדינט ווי אַ חג האסיף פאר אלע טויזנטער געפאקטע שעות אנגעפיהלט מיט האראוואניע און התמדת התורה וועלכע די די לומדי הכולל שליט"א האבן משקיע געווען אין לויף פונעם פארגאנגענעם יאהר אין דעם לימוד פון הלכות טריפות, די אינגעלייט האבן אריין געלייגט קאפ און מח אנצוקומען צו די געוואונטשענעם ציהל שולט צו זיין אין די הלכות בידיעה ברורה און בקיאות עצומה

נאכ'ן האבן אויסגעהארבעט אלע נושאי כלים ווי טו"ז ש"ך פרי מגדים חוות דעת פתחי תשובה און רעק"א א.א.וו. ביז די פוסקים אחרונים אחרונים ממש, און ערשט דאן האט זיך אנגעהויבן די חלק פונעם חזרה כוללת ווען מ'האט יומם ולילה עוסק געווען אין איבערחזר'ן דעם גאנצן חומר.

עס דארף עקסטער באטאנט ווערן לשבח ולתהילה דאס אנגייענדע חזרה

און הכנה צום פארהער וועלכע האט פאר זיך זעלבסט אויסגערופן קידוש שם שמים און אריינגעבלאזן א רוח החיים אינעם קהילה ווי מ'איז געגאנגען און געשטאנען האט מען זיך

אנגעטראפן אין חברות אינגעלייט לומדי הכולל און זיי געהערט עוסק זיין אין לימוד הל' טריפות, צו איז דאס געווען אינדערפרי זענען זיי שוין געזעצן און געלערנט צו איז דאס געווען ביינאכט זענען זיי נאך געזעצן און געלערנט, דאס זעלביגע האט זיך אפגעשפילט במשך די טאג ווען די אינגעלייט האבן נישט אויפגעגעבן דעם אויסערגעווענליכע התמדה און יגיעה און אויך בין הסדרים האבן זיי אויסגענוצט די צייט מיט חזרה, ווי נאר מ'האט געזעהן א אינגערמאן האט מען גלייך אנגעמערקט דעם שולחן ערוך וואס ער טראגט מיט זיך בשבת בביתך ובלכתך בדרך, און אזוי אויך שב"ק פארן דאווענען און נאכן

דאווענען אלעס האט ארומגעקאכט מיטן לימוד טריפות.

ווער רעדט נאך פונעם קול התורה וועלכע האט בוקע געווען פון די היכל הכולל וואו די לומדים האבן געהארעוועט מיט גרויס קאכעריי ווען איינער מיטן צווייטן האבן צוזאמען דורעכגעהארבעט די אלע הלכות, דער ציבור איז געווען שטארק באגייסטערט פונעם עמל התורה וואס עס האט זיך געשפירט ביי די לומדים,

חלק פון די לומדי הכולל הארעווען אין לערנען פאר'ן פארהער

יעדער בר בי רב וועלכער האט זיך אפילו נאר געדרייט אין די פארגאנגענע וואכן ארום דעם היכל הכולל האט געוואוסט און געשפיהרט דעם גרויסן פארהער וואס די לומדי הכולל גייען זיך פארהערן, עס האט ווי געשוועבט א זעלטענע רוחניות'דיגע גייסט אינעם גאנצן ציבור, און דעריבער טאקע איז געווען אזוי אומגעהויער גרויס די שמחת התורה ביי גאנצן ציבור ווען די לומדים זענען דורך דעם פארהער מיט א אומשאצבארע גרויסע הצלחה.

צום באשטימטן טאג פארגאנגענעם מאנטאג אוונט זענען די חשוב'ע לומדים ארויסגעפארן קיין ירושלים עיה"ק און זיך געשטעלט צום פארהער

ביי הגאון הגדול רבי משה בראנדסארפער שליט"א מו"צ העדה החרדית און רב היכל ההוראה עיה"ק ירושלים ת"ו וועלכע דינט ווי א לייכט טורעם פאר יקירי קרתא דשופריא להורות להם המעשה אשר יעשון און איז היינט צו טאג פון די גרויסע מורי הוראה אין ארה"ק.

כדי די פארהער זאל זיין גרונטליך זענען די לומדי הכולל איינגעטיילט געווארן אין מערערע באזונדערע קבוצות, יעדע

קבוצה פאר זיך האט געציילט ארום א מנין אינגעלייט און אזוי איז דער רב אריבער מיט יעדע קבוצה אויפן גאנצן חומר בעל פה אויספרעגנדיג אלע פסקי הלכות ווי אויך די שקלא וטריא פונעם מחבר

רמ"א טו"ז און ש"ך, און דאן זענען זיי אריבער צו פרי מגדים און פתחי תשובה וכו'.

דער רב שליט"א איז געווען געשפאנט מיט א קענטיגע תענוג רוחני פון די געוואלדיגע קענטעניס וועלכע די נבחים האבן געווארפן ביים פארהער ענטפערנדיג על ראשון ועל אחרון די פאסיגע תשובות ברורות מיט א אויסערגעווענליכע בהירות, און צוגאב צו דעם האט אויסגערופן ביי איהם שטארקע התפעלות די תוספת ראשונים און אחרונים וועלכע די נבחים האבן צאמגעפאקט מיט א זעלטענע שליטה אינעם גאנצן היקף בבקאות נפלאה, ער האט נישט געקענט גענוג באוואונדערן דאס אז

אזא גרויסע ציבור פון אזויפיהל צענדליגע אינגעלייט זאלן זיין גרייט צום פארהער אויף אזא גרונטליכן אופן און מיט אזא ידיעה ברורה ועצומה.

וויבאלד דער רב שליט"א האט צוגעזעהן די קלארן שליטה וואס די אינגעלייט האבן זיך איינגעקויפט ביים חזון'ן די הלכות האבן זיי - זייענדיג מורי הוראה בישראל - פארגעלייגט פאר די לומדים שווערע קאמפלעצירטע שאלות אין טריפות, ווי שטארק איז ער באגייסטערט געווארן פון די תשובות ברורות ונכונות מיט וועלכע די אינגעלייט האבן זיך אויסגעצייכנט אדאנק די ריכטיגן דרך הלימוד אינעם כולל וואס איז געווינדמעט אויף לאסקי שמעתא אליבא דהלכתא צו וויסן ווי אזוי צו מדמה זיין מילתא למילתא אויפן אויסגעהאלטענעם פסק הלכה.

ביים ענדע פונעם סוקסעספולן פארהער האט ר' משה שליט"א פארגעלייגט פאר די לומדים הנבחנים שליט"א אריבער צוגיין צו זיין גרויסן

פנים און איבער אַ האלבע שעה דורכגערעדט מיט די לומדים מערערע הלכות ווען בתוך הדברים איז ער מרחיב זייער בקיאות מיט שיינע היכי תמצוי און וויכטיגע הלכה למעשה, די לומדים האבן זיך צוגעהרט מיט נייגער צו די דבר ה' זו הלכה וואס דער פוסק הדור שליט"א לערנט מיט זיי.

פאר ווען דער רב שליט"א האט געזעגנט די אינגעלייט האט ער מיט אַ קענטיגע שמחת התורה אויסגעדרוקט זיין שטוינענדע הנאה פון די געוואלדיגע ידיעה ברורה ומקיפה וואס די לומדים באווייזן אין די הלכתא, און ער האט אנגעוואונטשן חזקו ואימצו צוגיין ווייטער מחיל אל חיל ביון זיך משלים בהוראה יורה יורה כדת של תורה מתוך נחת והרחבת הדעת.

די לומדי הכולל זענען צוריק געקומען פונעם פארהער ווען אויף יעדנ'ס געזיכט איז אויסגעגאסן אַ תורה'דיגן פרייד האבנדיג די זכיה זיך צו קענען משלים זיין אין נאך אַ שיינעם מקצוע בהלכה, שפירנדיג אויף די אייגענע

הויט די באדייט פון יגעת ומצאת תאמין ווען נאך אזויפיהל מיה און פלאג האט מען באוויזן ארויסצוקומען מיט אזא געלונגענעם פארהער, די ציבור האבן אויפגענומען די חתני התורה מיט גרויס הערצה און זיי געלויבט אשריכם שזכיתם לכך, מ'האט זיי אנגעוואונטשן מזל טוב און ברכת עלה והצלח צו שטייגן ווייטער על במתי התורה.

אצינד נאך די נאכאנאנד-סוקסעספולע פארהערן אויף די אלע מקצועות אין שו"ע יורה דעה האבן די לומדי הכולל אריינגעטרויטן מיטן רעכטן פיס אין די חזרה כוללת אויף גאנץ יורה דעה מיטן ציהל צו דערגרייכן דעם כתרה של תורה און בעזהש"ת נתעטר ווערן בהוראה.

בלייבט איבער זיי צו וואונטשן כשם שסיימתם הלכתא זו אוזי זאלן זיי ווייטער שטייגן און ארויסנעמען די פירות פון זייער שטארקע האראוואניע און אויסוואקסן מורי הוראה בקרב ישראל לשם ולתפארת.

- הזורעים בדמעה ברינה יקצורו -

דער ראש הכולל הגאון רבי שלמה זלמן אולמאן שליט"א איז זיך מפלפל בהוראה מיט די רבני לומדי הכולל

טאטן פוסק הדור בעל קנה בושם שליט"א א חבר ביה דינא רבה עיה"ק ירושלים ער זאל שעפן תענוג רוחני און גלייכצייטיג אנוואונטשן אַ ברכת התורה און ברכת הנהנין. די לומדי הכולל שליט"א זענען אינאיינעם מיט ר' משה שליט"א אריבער מיט גרויס התרגשות צום בעל קנה בושם שליט"א אין שטוב וואו ער האט זיי אויפגענומען מיט אַ מאור

צדקת רבי מאיר בעל הנס

בזל עצי היום

ב"ב

ארץ הקודש תובב"א

אלקא דמאיר עננו

אשריכם חתני התורה מה טוב חלקכם

בשער בת רבים ובקרא דארייחא, שער בני שוחא, כסא דברכתא, כלל מלא חזווחא, אף מעלת כבוד חתני התורה, האנשים החשובים והמופלים החוקים בעוה"ק חשיבה כאוה, היה לומדי כלליו המפאידה, ופארי קהלותיו המעטירה, כל אחד בשמו הטוב ועוד כלל וטירה, עת אשר תבליט נפלו להם בנעשטם, וכן לקדש שם שמים, בהמדרגה והמעלה המרובה לילוח כשנים, עד אשר יבינו בעוה"ק לקדור פרי עמלם ויקעם ברע, ולהראות בקאיתם הנפלאה וידעתם הברורה והנכונה, ויבטלונם הרבה כשנענו מעבר כלל כשר בתלמודיהם והעיונות כי עתה הצליחו וגם עשו פרי לתפארת.

בעמדם בכור המבחן על שו"ע יו"ד הלכות טריפות עם הגושאי כלים בע"פ

אצל הגאון רבי משה בראנדסארפער שליט"א

מ"צ העדה החרדית

ואצל אביו פוסק הדור בעל קנה ברשם שליט"א

חבר בי דינא רבה ע"ה"ק ירושלים תובב"א

ותלית עמלם עשתה פרי כאשר מרוחב הוקף ידיעתם ובקראותם, ה"י ניכר מודל השקעתם וידיעתם, והרבים הבוהנים שליט"א הבינו והפליאו התפעלותם, מתשובותיהם הברורות והנכונות לכל שאלותם.

בשם כל הקהל הקדוש, נישא אליהם אלוטט טוש, ונבין לפניכם רגשי הערכה והוקדק, על שובו בלימודם השקדד לחכם בחוכבי קהלותי קין הטהרה, ובתצלוחם ונפלאה וכו' ולמים קרענו לשם ולתפארת.

ובמקום רינה שם תוא תפילה, קדם קל נורא קלילה, שכאשר בינכם להשקיע התורה עזומה ושקודה מרובה ולבין על המצב בחוכמת רבא וזו להבחין עליהם בע"פ בדיעה ברורה בן חוכבי להמשיך חילך מחיל אל חיל להגדיל תורה ולהאדירה מועד תענוג ונחת והרחבת הדעת וקדושה, קם כל ברכאן דנפשא, אביר.

הנ"ח בנצרת התורה
מנהלת הכולל